

17 Mart 1978

Devlet Nüshası

# TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ARALIK 1977

**İÇİNDEKİLER :** ~~~~~

- Palmblad'a Göre Türkler . . . . . Prof. Dr. M. Kemal ÖZERGİN  
Hasırcı Pağışah Masalı ve Halkbilgisinin Gücü . . . . . C. Cahit GÜZELBEY  
Bal ve Sigara Üzerine Bir Efsane . . . . . Dr. Nevzat GÖZAYDIN  
Silleli Surûri ve Bir Koşması . . . . . Mustafa ATAMAN  
Ölümü Üzerine Hikmet Turhan Dağlıoğlu (1900-1977) . . . İhsan HINÇER  
Mezar Folkloru . . . . . Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU  
Telli Senem ile Yazıcıoğlu Osman Ağa . . . . . Erkan KAMİL  
Vezirköprü'de Dolu Kesme ve Bazı Gelenekler . . . . . Hayrettin İVGİN  
Bir Şir ve Cönklerde Güvenilirlik Derecesi —1— . . Hikmet DİZDAROĞLU  
Bulgaristan'da Slav Edebiyatı ve Halkbilgisi Kaynakçası . . . T. ACAROĞLU  
Yozgat Manileri —2— . . . . . Muhsin KÖKTÜRK  
şavak'ta Hayvanlarla İlgili Hikâye ve Efsaneler . . . . . Yusuf GÜL  
şah Yusuf ve Kamber Tay Masalı . . . . . Nebahat ÇETİN

14. CİLDİMİZ GELECEK AY TAMAMLANIYOR — BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 341

KURUŞ: 500

349

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ



duvarlarınızın  
vazgeçilmez  
dostu

## ÇANAKKALE SERAMİK fayansları

banyo  
ve mutfağınız  
için

sıhhi

UCUZ

dayanıklı

temiz

modern

renkli

KS

Çanakkale Seramik Fabrikaları A.Ş.

Karaköy, Tersane Caddesi, Hediye Sokak No. 4-6 Tel.: 43 03 55 (5 hat)

(Folklor : 136)

17 Mart 1978

Devlet Kütüphanesi

# TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

ARALIK 1977

İÇİNDEKİLER : .....

- Palmbad'a Göre Türkler . . . . . Prof. Dr. M. Kemal ÖZERGİN  
Hasırcı Pağışah Masalı ve Halkbilgisinin Gücü . . . . . C. Cahit GÜZELBEY  
Bal ve Sigara Üzerine Bir Efsane . . . . . Dr. Nevzat GÖZAYDIN  
Silleli Sururi ve Bir Koşması . . . . . Mustafa ATAMAN  
Ölümü Üzerine Hikmet Turhan Dağlıoğlu (1900-1977) . . . . . İhsan HINÇER  
Mezar Folkloru . . . . . Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU  
Telli Senem İle Yazıcıoğlu Osman Ağa . . . . . Erkan KAMİL  
Vezirköprü'de Dolu Kesme ve Bazı Gelenekler . . . . . Hayrettin İVGİN  
Bir Şir ve Cönklerde Güvenilirlik Derecesi —1— . . . . . Hikmet DİZDAROĞLU  
Bulgeristan'da Slav Edebiyatı ve Halkbilgisi Kaynakçası . . . . . T. ACAROĞLU  
Yezgat Manileri —2— . . . . . Muhsin KÖKTÜRK  
Şevak'ta Hayvanlarla İlgili Hikâye ve Efsaneler . . . . . Yusuf GÜL  
Şah Yusuf ve Kamber Tay Masalı . . . . . Nebahat ÇETİN  
14. CİLDİMİZ GELECEK AY TAMAMLANIYOR — BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI: 341

KURUŞ: 500

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ





800'den fazla şube ile  
HER YERDE HER ZAMAN  
hizmetinizde



**T.C.ZIRAAT BANKASI**

(Basın : 60177/A. 20190 - 137)

**EN KÜÇÜK  
TASARRUFLARINIZA,  
BÜYÜK  
TASARRUFLARINIZ  
GİBİ DEĞER  
VEREN BANKA**



**AKBANK**



**ANADOLU  
BANKASI**  
SİZİN ESİNİZİN  
ÇOCUKLARINIZIN  
KISACASI  
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folijör : 138)



# TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ  
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ : İHSAN HİNÇER

No. 341

ARALIK 1977

YIL : 29 — CİLT : 17

## PALMBLAD'A GÖRE TÜRKLER

Yazan : Prof. Dr. M. Kemal ÖZERGİN

XIX. Yüzyılın ilk çeyreğinde, İsveçli bilgin Dr. Vilhelm Fredrik Palmblad'ın ortaya attığı Türk topluluklarını tasnif denemesi, oldukça değişik açıdan yapılmıştır. Avrupa'nın kuzeyindeki İsveç'in o yüzyılın ilk yarısı kültür hayatında mühim yeri bulunan bilim ve edebiyat adamı Dr. Palmblad'ın Türkler'i hangi açıdan ve ne türlü tasnif etmeye giriştiği, bu özellikleriyle ona burada ele alınmaya değer bir nitelik kazandırmaktadır. Onun bir kültür makalesinde verilmiş tasnif denemesi de, yaşadığı yılların eğilimine uygun olarak Adelunglar'ınki gibi, dilbilim açısından girişilmişti. Ancak bu tasnif cedveli incelendiğinde, yine önceki Alman bilginlerinde olduğu üzere, dilbilim alanıyla doğrudan hiç bir ilgisi görülüyor. İsveçli Dr. Palmblad tasnif denemesinde, üzerinde durduğu dilbilim değil, tamamiyle kök ve soy unsurları gibi, boybilim verilerini esas almıştır. Bu tutum, onun aslında bir tarih ve coğrafya bilgini olmasına bağlanmalıdır.

**VILHELM FREDRİK PALMBLAD (1827)**

İsveç'in tanınmış bir edebiyatçı, tarihçi ve coğrafyacısı olan Vilhelm Fredrik Palmblad, 16 Aralık 1788 günü Liljestad kasabasında (Stokholm'un güneybatısındaki Söderköping yakınında) dünyaya geldi. Yüksek öğreniminde Upsala üniversitesi'nde okudu. Daha pek genç iken, satın aldığı bir baskı makinasıyla yazılarını yayınlamaya başlamıştı. Ülkesinin edebiyat hareketlerinde, dostu Per Daniel Amadeus Atterbom (1790 - 1855) ile birlikte yer aldı. Edebiyat derneklerinde çalıştı ve bir çok edebiyat dergisi kurup yayımladı (1810 - 1820). Bunlarda sert

eleştiriler yazdı. Alman edebiyat akımlarını İsveç'te tanıttı ve sevdi. Otuzdört yaşına geldiğinde, bilim ve öğretim yoluna geçerek, Upsala üniversitesi'nde sırasıyla İsveç tarihi (1822 —), coğrafya (1827 —) ve eski Yunan dili (1835 —) profesörlüklerinde bulundu. 2 Eylül 1852 günü Upsala'da öldü. Bütün ömrü tarih, coğrafya, edebiyat çalışmaları ve edebî yazılar içinde geçmiş olan V.F. Palmblad, sayısız denebilecek kadar çok eser vermiştir. Kurduğu veya idare ettiği dergilerde yüzlerce edebî ve siyasi polemik makalesi kaleme aldı. Romanları ve edebiyat incelemelerinden başka tarih alanında Persler'in (1827), Hindular'ın (1828) eski tarihleri, Eski tarih sohbetleri (1830), Çağdaş tarih elkitabı (1832), Dünya tarihi elkitabı (1845), Kuzeyin kıralıkları (1846) adlı eserleri vardır. Çeşitli konulardaki makale ve kitapları, çağının istifadeli eserleridir. «Handbök i physiska och politiska geographien [Fiziki ve siyasi coğrafya elkitabı]» adlı eserleriyle de ülkesinin önde gelen coğrafyacıları arasına girmiştir (5 cilt, Upsala 1826 - 1837). P. Wieselgren ile birlikte hazırladığı «Ünlü İsveçli kişilerin biyografya sözlüğü (23 cilt, Upsala 1835 - 1857)» günümüzde bile değerini taşıyor.

Çağında Asya'da konuşulan dilleri topluca ele aldığı bir kültür makalesinde (Geographische und statistische Ephemeriden, XXI, 1827, 225 - 240. sa.), İsveçli bilgin Dr. V. F. Palmblad'ın Türk topluluklarını tasnif denemesinde de bulunduğunu görüyoruz. 15 sayfa gibi oldukça kısa tutulmuş bu yazıda bilgiler de ana çizgileriyle

verilmiştir. Bu bakımdan burada Türkler'i tasnifin küçük ölçüde olmasını, makalenin dar sınırlarına bağlamak gerekiyor. Öte yandan anılan yazı da, çağı bilgisini toparlayıp topluma aktarmak isteyen iddiasız niteliktedir.

#### DENEMENİN NİTELİĞİ

Dr. Palmblad'ın yukarıda tanıtılan öğretici nitelikteki yazısı, Asya'da konuşulan çeşitli dilleri ve şiveleri topluca gözden geçirmekte, onlar üzerinde kısa bilgi vermektedir. Türkler işte bu arada ve dilbilim açısından ele alınmıştır. Bir makalenin dar sınırları içinde kalınmasına rağmen, Türkler'e ayrılmış satırlarda sıralanan toplulukların az sayıda tutulmadığı görülüyor. Ancak Prof. Palmblad, tanıttığımız gibi, aslında tarih ve coğrafya alanlarında çalışmış bir bilimdir. Nitekim üzerinde durulan yazısının çıktığı sıralarda, onun fiziki ve siyasi coğrafyayı eski ve çağı bakımlarından inceleyen çeşitli büyük bir elkitabının yayımı da sürmekteydi. Bu durum, onun dilbilim konulu makalesinde, neden tarih ve coğrafya bilgilerinin ağır bastığını daha iyi ortaya koymaktadır. Bu sebeple Türkler'in kümelendirildiği bu kısa cedveli de burada bir boybilim tasnifi olarak ele alıyoruz.

Dr. Vilhelm Fredrik Palmblad'ın 1827 yılında Upsala üniversitesi coğrafya profesörü iken umumi kültür çerçevesi içinde hazırladığı yazısının kaynaklarını açıkça bilemiyoruz. Aşağıda olduğu gibi aktarılabilecek olan tasnif cedvelinde, İsveçli bilginin Avrasya'da yayılmış Türk topluluklarını toplamaya çalıştığı üç ana kümede, hareket noktasının dilbilim değil boybilim olduğu, verdiği başlıklardan açıkça görülmektedir. Onun Türkler'in bir kesimi için «Türk özünden» derken, bir kesimini «Karışık», bir kesimini de «Türk kökünden olmayanlar» diye ayırmasının ve adlandırmasının inandırıcı belgeleri orada sıralanmış değildir. Ancak, bakış açısının kök ve soy unsurları olduğu, bu deyimleriyle bellidir. Nitekim daha 1848 yılında I. N. Berezin, «yazar temel olarak diyeleklerinki yerine daha çok ırk verilerini almıştır» diyerek bu hususu açıklıkla belirtmişti. Gerçekten tasnifte hiç bir dil özelliği belirtilmemiş veya dikkate alınmamıştır. Bu tasnifi dil alanından olduğu düşüncesiyle didik - didik ederek uzun bir yanlış ve eksik cedveli çıkarmaya girişmek yersizdir. Türkler'in büyük topluluklarından Azerbaycanlılar, Sakhaler (Yakutlar), Kırgızlar... unutulduğu gibi, kollardaki ayırım veya sıralamaların bir kaç da pek tutarsızdır.

Türkler üzerindeki bilginin o sıralarda bu

nitelikte bulunması, hem yüzyıllardır sürüp gelmiş karafelerle karışık ön yargılardan ve hem de yeni araştırmaların henüz yeterli bir seviyeye varamamış olmasından ileri gelmektedir. O çağda Avrupa'da dağılmış bir çok kavimler (Hind-Avrupalılar, Fin-Ugriler...), kendi köklerinin doğuda Sibiryaya veya Ortaasya'da bulunabileceği düşüncesinde idiler. Bu görüşü taşıyanların başında da Finliler geliyordu. Bilindiği gibi, XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde tarih, dilbilim, boybilim, coğrafya vb alanlarının Türkler konusundaki bilgisi, önceki XVIII. yüzyılın araştırmalarına dayanmaktaydı. Geçmiş bir-iki yüzyıl içinde, Asya'nın kuzey ve orta kesimlerinde yaşayan çeşitli topluluklar arasında bazı gezgin bilim adamları araştırmalar yapmış, bilgiler derlemişlerdi. Ne var ki onlar, bitkiler (flora) den şivelere, yerbilimden tarihedek türlü alanlar için bilgi toplayan, coğrafya gözlemleri yapıp harita çıkaran kişiler idi. Bu, «her telden biraz çalan» gezginlerin araştırması köklü olmadığını, sağlam usul bilgisine de dayanmıyordu. Türkler de, Avrupalı bilim adamlarınca böyle bir ortam içinde yeni-yeni ele alınmakta, tarihleri toplu bir çerçevede araştırılmakta, dillerinden ancak bir-iki şivenin gramer ve sözlükleri hazırlanmakta, boybilimleri ise coğrafya - folklor - etnografya - antropoloji karışımı içinde düşünülmekte idi.

Bana kalırsa Dr. Palmblad da, bu bilim ortamı içinde türkçe konuşan nüfusca pek kalabalık ve yaygın toplulukların tek bir kökten oluşamayacaklarını düşünmüş, onların bir kısmını «asıllar» olarak kabul ederken, bir kısmını «Karışıklar», kalanını da «Türk kökünden olmadığı halde türkçe konuşanlar» diye kümelendirmek istemiş olmalıdır. Kendi anayurtlarını arayan Fin dil ve boy bilimcilerinin de, Güney Sibirya'daki Türk toplulukları için bu görüşte olduklarını biliyoruz. Belki o görüşü de dikkate alınmış bulunan İsveçli Dr. Palmblad'ın tasnif denemesinin, ancak tarihi bir değeri vardır. Bizim için, Avrupa'nın kuzeyindeki ayrı bir çevrede yaşamış geniş kültürlü bir tarih ve coğrafya bilgininin, XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde Türkler'i nasıl ve ne ölçüde tanıdığı, onları tasnifte hangi bakış açısına uyduğu mühimdir. Cedvelin eksik ve yanlışları üzerinde, bu sebepten durulmayacaktır.

Buraya olduğu gibi alınan İsveçli bilginin tasnif denemesi üzerinde hiç bir düzeltme veya eklemeye yapılmadı. Hangi Türk topluluğuna işaret olduğunu şimdilik çıkaramadığım, geçen yüzyıl adlandırmalarını da aynen verdim. Ancak baskı

#### ARAŞTIRMALARI

yanlışı olduğu açıkça görülenler düzeltildi. Metinde üç yerde köşeli parantez içinde görülecek bilgi benim açıklamalarımdır.

#### TASNİF DENEMESİ

Dr. V. F. Palmblad'ın «Türkler» adını verdiği toplulukların tasnif denemesi, oldukça değişik bir tutumla, kök ve soy açısından yapılmıştır. Onun «Tatar» adını, çağındaki eğilimin aksine, çok az kullanmış olması da dikkati çekiyor. Bu denemede Türkler, kök ve soy unsurlarıyla boybilim bakımından başlıca üç kümeye ayrılmakta ve her birinde de alt kollar sıralanmaktadır. Tasnif, ana çatısıyla şöyle çizilebilir. Türkler, ana kümeler olarak üçe ayrılmıştır:

- I. Asıl Türkler,
- II. Karışık Türkler,
- III. Türk kökünden olmayanlar

Tasnifin birinci kümesi olan «Asıl Türkler» beş kolda toplanmıştır. Bunlar Batı Türkistan, Batı Sibiryaya ve Osmanlı ülkelerinde yaşayanlardır. «Karışık Türkler» adı verilmiş ikinci kümenin de beş alt kolu vardır. Onlarda ise, Doğu Avrupa ile Kafkaslar'da bulunan Türkler'in sıralandığı görülüyor. Ortaasya'daki Kırgızlar (doğrusu Kazaklar, nr. II D) ile Güney Sibirya'daki Çulımlar (nr. II E) de bu kümeye sokulmuşlardır. İsveçli bilginin üçüncü kümesinde, onun görüşüne göre, «Türkçe konuşan ancak Türk kökünden olmayan topluluklar» toplanmıştır. Buradaki oniki kolda tanıtılmış toplulukların hepsi Güney Sibirya'da yaşayanlardır. Yalnız Çuvaşlar (nr. III, D), Doğu Avrupa'da bulunuyor.

Dr. Palmblad'ın Türkler'i tasnif cedveli şöyledir:

#### I. Asıl Türkler:

A. Osmanlılar, B. Türkmenler, C. Özbekler, D. Karakalpaklar, E. Sibiryalılar veya Tatarlar: a. Turalılar, b. Tobullular, c. Tara Tatarları, d. Tomlular.

II. Karışık Türkler: A. Nogaylar: a) Öz Nogaylar: 1. Bucak, 2. Kundur, 3. Kazbulat, 4. Navruz, b) Basyanlar veya Kuşa Tatarları: 1. Karayay, 2. Çekirge, 3. Basyanlar veya Balkar, c) Kumıklar; B. Başkırlar: a. Nobay, b. Sibiryalı, c. Kazanlı, d. Ufalı; C. Meçeryaklar [Mişerler], D. Kırgız [doğru adıyla Kazaklar]: a. Büyük yüz, b. Orta yüz; c. Küçük yüz; E. Çolımlar.

III. Türkçe konuşan ancak Türk kökünden olmayan topluluklar: A. Tuballar, B. Teleutlar, C. Barabalılar, D. Çuvaşlar, E. Kuznetsiler [Demirciler], Abalılar, F. Kaçalılar, G. Yarmar veya Çarınar (Jarmar, Dsjarınar), H. Bokhtolar, I.

## 17. CİLDİMİZ GELECEK AY TAMAMLANIYOR

Bilindiği gibi dergimizin 1,5 yıllık 18 sayısı bir cildimizi oluşturmaktadır. 17. cildimiz 325 Numaralı sayımızda başlamıştı. Gelecek ay çıkacak olan Ocak 1978 Tarihli ve 342 Numaralı sayımızla tamamlanacaktır.

Şimdiden cilt kapaklarımız hazırlanmıştır. Abonelerimize 20 şer liradan gönderilecektir.

Son zamlardan sonra dergimizi bastığımız kâğıdın bir topu 125 liradan 320 liraya çıkmış, PTT giderleri % 100 ile 500 arasında artmıştır. Klşe ve Basımevi ücretleri ile ambalaj giderleri de aynı oranda yükselmiştir. Öte yandan bazı banka ve müesseseler de yıllardan beri ayda 100 - 250 lira arasında da olsa verdikleri reklamları tesarruf genelgesi üzerine kesmek mecburiyetinde kaldıklarını bildirmektedir. Oysa ki, bu reklâm tutarlarından da % 15 - 25 arasında da aracı kuruluşlara komisyon ödemekteyiz. Üstelik klşeleri de tarafımızdan yaptırılmaktadır.

Sanat, kültür ve edebiyat dergilerinin hemen tümü bu durum karşısında fiyatlarını bir kat artırmıştır. Ama biz direnmeye çalışacak, fiyatımızı artırmayacağız. Abone ve okuyucularımızın vefasına dayanacağız, 29 yıldan buyana olduğu gibi yine asıl mesleğimizden kazandığımızı çoluk çocuğumuzdan göreceğimiz anlayış ve fedakârlık sonucu dergi masraflarına aktaracağız.

Abonelerimizin bir kısmının da toplanan abone tutarlarını adresimize lütfedecelerine, abonelerini kesmek isteyenlerin de bizi daha fazla masrafa sokmamak, ambalaj - posta masraflarından kurtarmak üzere bu hususu bildireceklerine inanmaktayız.

Birinci plândaki amacımız, dergimizi 20. cildini tamamlayıncaya, 1982 yılının Temmuz ayına kadar 4,5 yıl daha yaşatmaktır.

Hasırcı Padişah Masalı Dolayısıyla :

## HALKBİLGİSİNİN KANITLIK GÜCÜ

Yazan : Cemil Cahit GÜZELBEY

«Türk Folklor Araştırmaları» dergisinin, Ağustos 1977 tarih ve 337. sayısında Mehmet Gökalp'ın «Bir Yusufeli Masalı, Hasır Ören Padişah» başlıklı yazısı, bana, henüz okumadan, önce küçükken dinlediğim, sonra da çocuklarıma ve torunlarıma anlattığım «Hasırcı Padişah» masalını anımsattı.

Bir süre önce «Halkbilimi» dergisinin Aralık 1976 tarihli ve 22. sayısında Mehmet H. Sonat, Necati Kazancı, İsmail Işık tarafından hazırlanan «Kargalı Köyü İncelemesi» başlıklı yazıda geçen «Tilki tilki kim bilir», «Hey atlılar atlılar» sözleri de; Gaziantep'te saptadığım iki çocuk masalını hatırlattı.

Artvin'in Yusufeli, Ankara'nın Polatlı ilçesi Kargalı köyünde anlatılan masalların az çok değişikliklerle Gaziantep'te de anlatılması, ulusal kültür birliği bakımından dikkat çekici ve önemlidir. Bu durum yurdun iki uzak köşesiyle Gaziantep arasındaki bir köken birliğini vurgulamaktadır.

Aşağıda öykülediğim zaman anlaşılacağı üzere, Yusufeli'nin «Hasır Ören Padişahı» ile Gaziantep'in «Hasırcı Padişah» masalları konu bakımından birbirlerinin tıpkısıdır. Fark, ayrıntılarda (teferrüatta)dır. «Hasırcı Padişah»ın daha ilginç yanları vardır.

\*\*\*

Gelelim Hasırcı Padişah Masalına :

Bir varmış, bir yokmuş Allahın kulu çokmuş. Horasan'da bir padişah varmış. Padişahın çok yaşlanan baş veziri artık iş göremez olmuş. Babası zamanından kalma, devlete hizmet etmiş bir kimse olduğundan bir türlü görevden çıkaramazmış. Bir gün sabrı tükenmiş. Veziri çağırarak şu emri vermiş :

— Lala, şu altını al. Senden bir koyun isterim. Etinden kebab isterim (1), koyunumu diri isterim. Altını geri isterim. Bunu yapmadan yanına gelme, demiş. Vezir :

— Başüstüne Sultanım demiş. Buyruğu nasıl yerine getireceğini düşününce uzaklaşmış. Buyruktaki gizli amacın kendini görevden uzaklaştırmak olduğunu sezmiş. Yol hazırlığı görenek başkentten ayrılmış. Günlerde bir gün bir köye gelmiş. Harman yerinde bir ağacın altında dinlenirken yanına kendisi gibi yaşlı bir adam gelmiş. Biraz hoşbeşten sonra, vakit dar akşam olduğundan yemek yemek, geceyi geçirmek üze-

re evine çağırması. Yemek sonu şuradan buradan konuşurlarken söz vezirin gezi nedenine gelmiş. Padişahın buyruğunu anlatmış. Köylü :

— Benim çok akıllı bir kızım var. Belki bu işin üstesinden o gelir, demiş. Kızını çağırıp Padişahın buyruğunu ona anlatmışlar. Kız biraz düşündükten sonra demiş ki :

— Bundan kolay ne var. Bana bir altın ver. Sen gerisine karışma. Vezir sevinçle altını vermiş. Kız altını babasına uzatarak :

— Bana çok tüylü bir erkek koyun satın al, demiş. Yaşlı köylü kızının bu isteğini hemen yerine getirmiş. Kız koyunun yününe kırkmış, yıkamış, eyirip ip yapmış. İpi bitkilerden e'de ettiği boyalarla bir kaç renge boyamış. Sonra güzel bir seccade dokumuş. Pazara götürüp bir altına satmış. Öbür yandan koyunun yumurtalarını çıkarıp kebab etmiş. Vezire :

— İşte, altının geri, koyunun diri, etinden de kebab! demiş. Yaşlı adam kıza bin dua ederek sevinç içinde ayrılmış. Doğru başkente dönerek padişahın önüne çıkmış. Parayı, koyunu, kebabı sunmuş Olup bitenleri anlatmış. Bunun üzerine :

— Git, Tanrının emriyle bu kıza eşim olmak üzere bana iste, demiş. Vezir yeniden köyün yolunu tutmuş. Kızla görüşerek padişahın evlenme isteğini anlatmış. Kız şu kesin yanıtı vermiş :

— Bir sanat biliyor mu? Bilmiyorsa padişah dahi olsa evlenmem demiş. Vezir gerisin geri padişahın yanına dönmüş. Kızın koşulunu anlatmış. Padişah önce kızarsa da sonra sarayına bir hasırcı ustası çağırarak bu sanatı öğrenmiş. Vezir üçüncü kez kızın yanına yollanmış Padişahın sırf kendisiyle evlenmek için hasırcılık öğrendiğini söylemiş. Evlenme önerisini tekrarlamış. Sonunda evlenmişler. Kız padişahın yalnız esi değil, iyi bir danışmanı olmuş.

Bir gün padişah kılık değiştirerek vezirlerinden biriyi kent dolasırken karınlarını doyurmak üzere bir aşçı dükkânına girmişler. En arkada bir masaya oturmuşlar. Oturmalarıyla dükkânın (3) altındaki bir zerzanbaya (2) düşmeleri bir olmuş. Henüz niye uğradıklarını anlamadan baş uçlarına iki kişi dikilmiş. Meğer bu aşçı dükkânı, yaptığı yemeklerde adam eti kullanırmış. Düşükten sonra kendilerini yakalayan iki kişi, ikisini de muayene etmişler. Etilcanlı olan

Halk Rivayetleri :

## BAL VE SİGARA ÜZERİNE BİR EFSANE

Derleyen : Dr. Nevzat GÖZAYDIN

Zamanın birinde medresede tahsil eden iki öğrenci, bir gün, hocalarına: «hocam, sigara helal midir, yoksa haram mı?» diye sormuşlar. Hocaları da bunlara: «Şam'da Ali hoca adında bir zat var. Bu sorunun cevabını verse verse, en iyi o verir» demiş.

Bu iki öğrenci, Şam'a gitmeğe ve giderken de hediye olarak bal götürmeğe karar vermişler. Bir ufak teneke kutuya bal doldurmuşlar ve yola koyulmuşlar. Günlerden sonra Şam'a varınca, «Tanrı misafiriyiz» diye rastgele bir evin kapısını çalıp misafir olmuşlar. O zamanın adetine göre misafirlik süresi, böyle Tanrı misafirleri için, üç günmüş. Üç gün o evde yeyip içtikten sonra, ev sahiplerinin de yardımıyla aradıkları Ali hocayı bulmuşlar. Ali hoca ile selamlaşıp tanıştıktan sonra hoca, «Nereden geliyorsunuz? Bana neler getirdiniz?» diye sormuş. Öğrenciler bir kutu bal getirdiklerini, fakat onu da misafir kaldıkları evde bıraktıklarını söyleyince hoca, bal'ı hemen alıp getirmelerini istemiş. Eve dönüp yanlarında bulunan teneke kutu içindeki bal'ı hocaya götürmüşler. Ali hoca balı görünce, «Bunun ağacı nasıl olur? Nerede yetişir?» diye sormuş. Öğrenciler bu sorular üzerine birbirlerine bakıp alay yollu gülümsemişler. Sonra biri açıklamağa başlamış.

— Hoca efendi... Bir sinek vardır. Biz ona

veziri kesmek üzere alıp götürmüşler. Padişah için bunun, bir süre beslenmesi gerekir, demişler. Aradan birkaç gün geçtikten sonra padişah yemeğini getiren adama :

— Beni boşubosuna neye yedirip içiriyorsunuz, iyi bir hasırcı ustasıyım. Berdi (4) getirin. Size hasır öreyim. Bunu sattırın, etimden çok para kazanırsınız, demiş. İsteği yerine getirilen padişah bütün zekâ ve hünerini harcayarak güzel hasırlar işlemeğe başlamış. Bu hasırlar öbürlerinden daha yüksek değerle satılmağa başlayınca onu kesmekten vaz geçerek bu yoldan yararlanmayı yeğ görmüşler. Böylece aradan bir süre geçtikten sonra bir gün padişah işlediği hasırların bir köşesine «Ben bu ülkenin padişahıyım. Çarşıdaki aşçı dükkânının zerzanbasında tutukluym. Saraya haber verin» sözlerini yazmış. Öbür yandan eşinin böyle anl olarak bırakılmadan ortadan kaybolması üzerine Padişahın eşi bütün adamlarını seferber etmiş, kendi de kılık değiştirerek araştırmaya başlamış.

arı deriz. Bu sinek yavrularıyla açaca konar. Onları oradan alıp kovan dediğimiz evlerine yerleştiririz. Kendileri, çiçeklerden topladıkları yiyecekleri orada işte bu bal dediğimiz hale getirip peteklere doldururlar. Biz de, sonra duman yapıp onu bu sineklere doğru üfleriz. Arılar kaçıp giderler ve biz de balı oradan rahatça alırız.

Bu kısa açıklama üzerine Ali hoca, şöyle bir düşünmüş, düşünmüş, arıların emeğinin heba edilmesini kendine göre haksızlık olarak kabul etmiş ve öğrencilere şöyle demiş :

— Duman giren yerden iman çıkar... Haydi bakalım, siz de böylece sorunuzun cevabını almış oldunuz. Allah yolunuzu açık etsin. Güle güle gidin...

İşte böylece sigaranın haram olduğu, araya bal misali konularak anlatılmak istenmiş.

(Bu efsane, Ankara'da 28.1.1976 tarihinde 83 yaşında olan Hacı Ahmet İNEGÖL'den tarafımdan derlenmiştir. Kendisinin tahsili yoktur ve derleme yapıldığı yukarıdaki tarihte doğduğu köy olan (474 nüfus/1970 sayımı) Karamazlı/Merkez bucağı (Bâlâ)'da ikamet etmekteydi. Arıcılıkla uğraşmakta, ara sıra Ankara'ya gelmektedir. Bu efsaneyi, köyünde daha yaşlı olanlardan duyup (ne zaman, hatırlayamıyor) öğrenmiş olduğunu beyan etmiştir).

Bir gün üzerinde bir takım yazılar bulunan bir hasır bir hocaların dikkatini çekmiş. Okuyunca hemen saraya koşarak haber vermiş. Sultan Hatun başında bulunduğu bir birlikle aşçı dükkânını basmış. Eşini kurtarmış. O zaman padişah eşinin, kendini bir zanaat öğrenmeye zorlamasının ne kadar yerinde olduğunu takdir etmiş eşi gözlerinde daha çok büyümesini, yemdi içmiş, hoşca mirazına ermiş (5).

(1) Gaziantep'te anlatılan öykülerde Lale sözcüğü Lale olarak söylenir.

(2) Zerzanba mahzen, zindan anlamlarında kullanılır.

(3) Dükkân : Dükkân.

(4) Berdi, hasır örmeğe yarayan bir tür sazın adıdır.

(5) Bu öyküyü, 1888 doğumlu annem Aliye Güzembey rahmetliden 40 - 50 yıl önce dinlemiştim.

## SİLLELİ SÜRÜRİ VE BİR KOŞMASI

Yazan : Mustafa ATAMAN

Birinci Dünya Savaşı öncesine kadar testi, çanak ve çömlekçilikle birlikte halı dokumacılığında da önemli yeri olan Konyanın Sille Bucuğunda bir çok Rum aile de bulunuyordu. Hemen hepsi çeşitli ticaretle meşgul olup Türklere nazaran daha fazla kazanmakta, rahat yaşamakta; tabiatıyla zevk ve eğlenceden geri kalmamakta idiler. Bu kabil eğlenceler Türk gençlerini de sarıyor, çok defa birlikte yapıyordu. Esasen Türk delikanlılarının bir kısmı ötedenberi saz ve söze karşı heves besliyor, kaabiliyet gösteriyorlardı. Kendilerini bu yöne sevkeden âmiller arasında Rum dilberlerinin de tesiri ve rolü olsa gerek.

O devirde, Sillede bir çok «Halk Şairi»nin yaşadığını görüyoruz. Aralarında hakikaten kuvvetlileri vardır. Emsallerine nazaran en üstünü şüphesiz, «Sürürî» dir. Adı Osman olan bu şair, medrese tahsili de görmüştür. Fitri kaabiliyet ve istidadının yanında tahsilinin de tesiri, şiirlerinden anlaşılmalıdır. Konyalı büyük halk şairi Şemî'nin talebesi ve takdirini kazanmış olan «Sürürî»nin şöhreti İstanbul'a kadar ulaşınca, kendisi Saraya çağırılmıştır.

Padîşah huzurunda tertip olunan saz meclislerinde çalan, güzel sesiyle kendi eserlerini okuyan Sürürî, Padîşahın tevccüh ve iltifatlarına nâil oluyor. Fakat O, bunları istemiyor, Sille'yi —kimbilir, belki bir sevgilisi var, O'nu— düşünüyordu. Sürürî'ye göre İstanbul «Şehr-i zindân» idi. Nitekim, orada kaldığı müddet zarfında yazdığı şiirler, gariplik hâtıralarından ibaret sayılır. Bir koşmasının sonunda :

«Sürürî»yim vatanım yok,  
Ölünecek mekânım yok,  
Ölürsem bir nişânım yok,  
Mezarım gurbet ellerde.

diyen şairin ölümü, maalesef, gurbette olmuştur. Rivayete göre, sanattaki meharretini, kazandığı şöhret ve itibarı çekemiyen İstanbul şairleri, kendisini zehirlemişlerdir. Sürürî'nin doğum tarihi bilinmiyorsa da, «Konya Halkıyyât ve Harsiyâtı» isimli eserde kaydedildiğine göre, ölümü 1272 Hicri yılındadır.

Koşma; divan, semâî, hiciv, kalenderî, ilâhî ve şarkî dallarında başarılı olan Sürürî'nin meha-

reti, şu güzel ve aynı zamanda m'anidâr ve cıvıltılı koşmasından da anlaşılır :

Sâkiyâ tez yetiş câna ulaştır,  
Bağrı kebâbıma gel, dök elifba (1)  
Meclis-i irfanda bâcîe dolaştır,  
Kâseyi dolu ver, verme elifza (2)

Tekke-i hüsnünde boyrum bukerim,  
Hayâl'n fikredip yaşlar dökerim,  
Cemâlin görünce bir «hû» çekerim,  
Çıkmadı derundan hiç bir elifba (3)

Merhamet kıl bana gözleri âfet,  
Aşkına düş olan bulmaz selâmet,  
Yaktı bu sinemi aşk-ı merâret,  
Eridi, kalmadı tende elifta. (4)

«Sürürî» âşkın bulunmaz fevki,  
Sürelim dembedem safayı, zevki,  
Aşkın kandilinden parlasın şevki,  
O yâr kaatiline rûyu elifya (5)

\*\*

Arap asıllı Türk harflerinden «Elif», eskiden beri hem «E», hem de «A» yerine kullanılır ve okunurdu. Nasıl okunacağı ise, kullanıldığı kelimelere ve ifadeden anlaşılırdı. Nitekim, «Et, At» bu cümledendir.

Başka yerleri bilmem ama, İstanbulda «Be, Te, Se, Re, Ze, He, Ye» diye telâffuz olunan harfler Konyada «Ba, Ta, Sa, Ra, Za, Ha, Ya» şeklinde telâffuz olunurdu. Mahalle mekteplerinde öyle öğretilirdi. Onun için, Sürürî'nin 1-5 sayılı işaretlenen mısralarında da bunu görüyoruz.

1) Elifba; eski harflerle «Âb» olup, kelime Farsçadır, «Su» demektir. Buna göre, «Kebap olmuş bağrıma, gel, su dök», deniyor.

2) Elifza: «Az» kelimesidir. Şu halde, «Kâseyi dolu ver, az verme», deniliyor.

3) Elifba «Ah» demek olup, «çimden hiç ah çıkmadı», diyor şair.

4) Elifta: «Et» i ifade ediyor. «Tenimde et kalmadı, eridi, bitti», mânâsındadır.

5) Elifya: «Ay» dir. Binaenaleyh, «O yâr kaatiline yüzü ay gibidir» demek istendiğini arlıyoruz.

## Ölümü Üzerine :

## HİKMET TURHAN DAĞLIOĞLU (1900 - 1977)

Yazan : İhsan HİNÇER

Değerli folklorcularımızdan ve Türk Halkbilgisi Derneği'nin eski üyelerinden Hikmet Turhan Dağlıoğlu ustamızı da kaybetmiş bulunuyoruz. Türk Folkloru'na büyük katkılarda nı da yapmış, genç folklorculara öğütlerde bulunmuş, onların dile getirmişti.

26 Kasım 1977 de 77 yaşında hayata gözlerini kapayan Dağlıoğlu'nun, 1975 de İstanbul'da yapılan «I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi»nde okumuş olduğu «Mezar Folkloru» adlı bildirisini yandaki sayfalarımıza alıyoruz. Allah rahmet'ni esirmemesin.

Dağlıoğlu'nun doğum tarihi : 1900.

Doğum yeri : Antakya.

Babası : Dağıstanlı Kuyumcu Ahmet Şükrü Efendi.

Annesi : Antakyalı Azize Hanım.

Eşi : Güzide Dağlıoğlu - Emekli İlkokul Öğretmeni İsparta doğumlu - 1909, Çocukları : Feridun Dağlıoğlu - Hava Sb., 1925 - 1969, Haldun Dağlıoğlu - Banka Memuru, 1927).

Yaşamı boyunca Türk Folkloru ve Tarihi alanında çalışan ve eserler veren Hikmet Turhan Dağlıoğlu, ilk ve orta tahsilini şimdi Suriye topraklarında kalmış olan Derizor'da yapmış, 1916 yılında Derizor vilâyeti namına Macaristan'da Budapeşte'ye tahsile gönderilmiş, Sanayi Yüksek Okulunda tahsil görmüştür. Ayrıca Dr. Kunoş'un folklor ve halk edebiyatı derslerine devam etmiştir.

Türkiye'ye döndükten sonra 1919 yılında Anadolu'ya geçmiş, Bolu'da ilkökul Öğretmenliği yapmıştır. Bolu'ya mutasarrıf olarak gelen Zonguldak milletvekili Halil Türkmen Beyin Ankara ile temasları sonucu Askeri Polis Teşkilâtına girmiş ve Zonguldak yöresine derviş kıyafeti ile gönderilmiştir. Bu bölge o zaman İstanbul Hü-



Hikmet Turhan Dağlıoğlu

kûmetine bağlı ve Fransız işgali altında idi. Burada bulunan Fas, Tunus, Cezayirli müslüman askerleri tarafımıza Çaycuma'ya, kaçırılmakla görevlendirilmişti. Ölüm tehlikeleri atılarak birçok askerle birlikte cephane, hayvan atlatarak bir-leri de tarafımıza kaçırdığından bu çalışmaların Savaş sonlarına değün Madalyası ile taltif edilmiştir. Tanisi öğretmenliğine, daha sonra İsparta sul-Türkçe öğretmenliğine tayin edilmiştir.

İsparta'ya 1923 yılında Cumhuriyetin ilan edildiği gün girmiş ve 1924 yılında öğretmen Güzide Hanımla evlenmiştir.

Maarif Emni Fuat beyin delâletiyle Balıkesir Ortaokul Türkçe Öğretmenliği ve Müdür Yarım Mektebi Türkçe Öğretmenliğine getirilmiştir. Burada 2. Kolordu Kumandanı Ali Hikmet Paşa himayesinde bir taraftan öğretmenlik, bir taraftan askerlik yaparak üç yıl kalmıştır. 1929 Okulu Türkçe Öğretmenliğine atanmıştır. 1931 yılında İzmir Arkeoloji İşleri Müfettişi Merhum Aziz Ogan İstanbul Müzeleri Genel

## VEFAT

Dağıstanlı kuyumcu Ahmet Şükrü efendi ile Antakyalı Azize hanımın oğlu İsparta emekli öğretmen Güzide Dağlıoğlu'nun vefatı eşi merhum Feridun Dağlıoğlu ile Haldun Dağlıoğlu'nun babaları Füsün, Ural, Güldenay, Zeynep, Kezban, Aslı Dağlıoğlu'nun sevgili dedeleri Cüsel Dağlıoğlu ve Kamil Ural'ın kayınpederi Selma Aydın'ın ağabeyi, Ankara Arkeoloji müzesi eski müdürü Antalya 7. çevre CHP milletvekillerinden ve T.Sivil Emekliler Derneği Genel Başkanı İstiklal madalyalı muharip gazi, emekli edebiyat öğretmeni, Antakyalı

## A. HİKMET TURHAN DAĞLIOĞLU

vefat etmiştir. Cenazesi 29.11.1977 Salı günü (Bugün) öğle namazından sonra Kadıköy Örnekte Camii'nden kaldırılarak Karacaahmet'teki aile mezarlığına gömülecektir. Mevla rahmet eyleye.

Not: Çelenk gönderilmesi rica olunur.

AİLESİ

olunca, Şark eserleri Müzesi Asistanlığına tayin edilmiştir. Almanyadan Berlinden gelen Assiriolog Prof. Dr. Ekhard Ungerin yanında üç yıl asistanlık yapmış, Almcasını ilerletmiştir. Buradaki çalışmaları fikri hayatının gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Burada Hititlere ait bir çok bilgi edinmiştir. Prof. Dr. Kurt Billel Bossert, Horozny gibi bilginlerden çok faydalanmıştır. Buradan Ankara Arkeoloji Müzesi Müdürlüğüne tayin edilmiş, 2,5 yıl bu görevi yaptıktan sonra 1937 de tekrar İstanbul Çağaloğlu ve Yenikapı Okullarında Öğretmenliği öğrenmiştir.

İlk Türk Folklor Derneği olan «Türk Halk Bilgisi Derneği»ne 1929 da üye olmuş, dernek çalışmalarına katkıda bulunmuştur.

1942 yılında 7. devre Antalya Milletvekilliğine seçilerek çok kritik ve parlak bir devre milletvekilliği yaparak, birçok tarihi şahısları tanımak fırsatını elde etmiştir. Milletvekilliğinden sonra Çocuk Esirgeme Kurumu Başmüfettişliği yapmıştır. 1957 yılından bu yana Türkiye Stivil Emekliler Derneği Başkanı olarak Sosyal hizmetlerde çalışarak Emskli Federasyonu başkanlığı ve Konfederasyon 2. başkanlığı yapmıştır.

İlmi sahada, Milletler arası birçok kongrelere katılmıştır. Örneğin, 1951 yılı Müsteşrikler Kongresi, 1959 yılı 1. Türk Sanatları Kongresi 1975 yılı Milletlerarası 1. Folklor Kongresi.

Isparta ve Gaziantep hakkında yıllarca bilgi, vesika, not toplayarak, Hamit Oğulları hakkında epeyce incelemelerde bulunmuştur. Müfitpaşa, Mütercim Asım hakkında eserler hazırlayarak bastırmıştır. Türk Dil Kurumunun 1932 yılından beri üyesi idi. Ülkü, Muhit, Ün, Çorum, Resimli Şark, Taşınar, Halk Bilgisi Haberleri Yenitürk, Türk Folklor Araştırmaları dergilerinde ve Cumhuriyet Gazetesinde birçok inceleme, hikâye ve şiirleri çıkmıştır. Birçok şiirleri de basılmamıştır.

#### BASILMIŞ ESERLERİ

{Kitap veya seri yazı halinde çeşitli dergilerde}.

- 1 — Balkandan Sakaryaya (Vatan Hikâyeleri),
- 2 — Şemsettin Sami (Hayatı ve Eserleri 1934),
- 3 — Edirne Mezarları,
- 4 — 16. Asırda Ayıntab,
- 5 — Halebin En Eski Tarihi (Tercüme)
- 6 — 16. Asırda Ayıntab Köyleri,
- 7 — Küçük Postacı (Çocuk Hikâyeleri),
- 8 — Ayıntab Meşahiri,
- 9 — Ayıntab ve Ayıntab Kalesi,

## Bize gelen KİTAPLAR

● MFAD BAŞKANLIĞI : «TÜRK FOLKLORU ARAŞTIRMALARI YILLIĞI — 1976». İçindekiler: Dr. And - İslâm Folklorunda Muharrem ve Taziye, Dr. Cunbur - Cımcıme Sultan destanı, Dr. Elçin - Hızır'ın Şâirnamesi, Erk - Anadolu'da gelinin oğlan evine getirilişindeki gelenek ve pratikler, Gökyay - Tılsımlı gömlekler, T. Hafız - Prizren'de Türk halk türküleri ve kaynakları, Dr. Kırzioğlu - Karslı üç eski sazşairi: Aşık Hasan, Keşişoğlu, Abo Ağa (Zihni), Öztelli - Ercişli Emrah üzerine, Sinayuç - Çorum'da çocukların yetiştirilmesi, Tan - Türkiye'de evlenemeyen kızların kismetlerini açma pratikleri, Dr. Tezcan - Ülkemizde başlık parası uygulaması ve değişme eğilimleri, Türkmen - Ermeni harfleri ile basılmış bir meddah hikâyesi: Kapucubaşı, Üçer - Karamuk, Ülkütaşır - Çeşitli halk gelenek ve inançları üzerine, Luschen/Dr. Ünlü - Kuzey Suriye'den birkaç Türk halk türküsü, Atilla - Tâlibi Coşkun üzerine, Yusuf Ziya Demircioğlu, Borçaklı - Ali Kemal Kaya, Ülkütaşır - Prof. Abdülkadir İnan, Sernikli - Halkbilimi belgelerini üzerine açıklamalı kaynaklar, Acaroğlu - Nasreddin Hoca ile Kurnaz Peter, Dizdaroğlu - Bir kitap üzerine, Dr. Özçeşlebi/ Dr. Sakaçoğlu - Anadolu efsaneleri için eski bir kaynak, Toygar - 1976 da Millî Folklor Araştırma Dairesi çalışmaları, Nasrettinoğlu - 1976 yılının önemli folklor olayları. Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 25, Süreli Yayınlar Dizisi: 3. Yıllık, 24 X 16 Cm. boyunda, 510 sayfa, 75 lira. Ankara (1977).

- 10 — 15. Asırda Bursa (1940),
- 11 — İstanbul Bibliyografyası Cilt 1,
- 12 — Son Ders (Çocuk hikâyeleri) Tercüme.

#### BASILMAYAN ESERLERİ

- 1 — 17. Asırda Bursa,
- 2 — Batmayan Güneşler (Çocuk Şiirleri),
- 3 — Münif Paşa (Hayatı ve Eserleri),
- 4 — Mütetolim Asım (Hayatı ve Eserleri),
- 5 — Hamidoğulları,
- 6 — Gönülle Hasbihal (Şiirler),
- 7 — Bursa Mezarları,
- 8 — İstanbul Bibliyografyası Cilt 2,
- 9 — Üç Yol Arkadaşı (Çocuk Hikâyeleri).

#### Araştırmalar :

### MEZAR FOLKLORU

Yazan : Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU

Bu konu diyebilirim ki ilk kez tarafımızdan ele alınmıştır. Süsleme, tarih, edebiyat, hayat öyküsü bakımından bu konu üzerinde zaman zaman incelemeler, denemeler yapılmıştır. Bununla beraber Türkiye'de Mezarlar üzerindeki incelemeler yarım yüzyıldan öteye geçmemiştir. Eski çağlarda Mısır, Pers, Sümer, Hitit, Yunan, Roma, Bizans, Selçuk ve Osmanlılarda Mezarlarla büyük bir önem verildiği bir gerçektir.

Öteki âleme göç etme ve bundaki gizlilik insanoglunu bugün dahi etkisi altında bulduğumuz bir gerçektir.

Mezarların, İslâm ve Türk toplum hayatında büyük bir yeri vardır. Dini ve metafizik bakımdan hemen her düşünürü etkisi altında bırakan bu konu üzerine ben yarım yüzyıldan beri uğraşmaktayım.

1931 yılında İstanbul Arkeoloji Müzelerinde eski Şark Eserleri Müzelerinde bir Şef, daha sonra Ankara Arkeoloji Müzesi Müdürlüğünde bulunurken biraz da görev icabı Mezarlarla ilgilendim. Rahmetli Genel Müdürüm Aziz Oğan o tarihlerde Topkapı, Edirnekapi ve Karacaahmet'de yol açılmasıyla (Meşahir-Ünlülerin) mezarlarını tesbit ve kurtarmak maksadıyla beni bu işlerin bir düzen içinde yürütülmesine yetkili kılmıştı.

Topkapı - Edirnekapi'da bir çok sanat ve tarih bakımından çok değerli Mezarlar ve Mezartaşları bulunuyordu. Memleketimizin değerli Bilgin ve Araştırmacılarından Öğretmen M. Cevdetle Türk - İslâm Eserleri Müzesi Müdür Yardımcısı Abdulkadir Beylerle -ki ikisi de Tanrının rahmetine kavuşmuşlardır- sekiz aya yakın araştırma ve taramalarda bulduk. Macaristan'da Genel Valilik yapmış Lala Mehmet Paşa ile Tepedelenli Ali Paşanın oğulları Veli ve Muhtar Paşaların Mezarlarını bu suretle kurtarmış idik. Topkapı Mezarlığında üç Mezartaş da hem Folklor hem 18 ve 19 ncu yüzyıl, anlayışımız bakımından bize ilginç görünmüştü. Bu Mezartaşları:

- 1 — Karı dırıtısından vefat eden Seyyid Halil Ağanın Mezarı 1260 H,
- 2 — Günde elli dirhem aksülümen ekleden ve 134 yaşında ölen ruhavî, (Urfalı Seyyid Ahmed Dedenin Mezartaş). Sene 1216.
- 3 — Zalim avrat elinden vefat olan Kalaycı Ahmet Ege 1118 tarihli Mezartaş.

Bu Mezarlıkta gördüğümüz -ki bu Mezartaşları bugün yoktur- şu yazı nekadar ibret vericidir. Fukara kalbine her kim dukuna,

Dukuna sinesi Allah okuna.

Bu her iki Mezarlıkta yüzlerce bilgin, kometan, sanatçının ad ve bazılarının Mezarlarının fotoğraflarını İstanbul Arkeoloji Müzeleri Genel Müdürlüğüne vermiştik. Karacaahmed Mezarlığında bendeniz 1931 - 1934 yıllarında aralıklı olarak üç yıla yakın araştırmalarda bulunmuşum. Beni bu araştırmalara süsükleyen sebeplerin başında XIX. yüzyılın başlarında vefat etmiş olan meşhur Kamus Mütercimi Ayıntaplı Mütercim Ahmed Asım Efendi ile ailesi efradının Nuh Kuyusunda bulunan haziresi olmuştur. Altı yüzyıllık bir geçmiş olan bu Mezarlık ile Üsküdar'daki öteki Mezarlıklarda yatan ünlülerin Mezarlarını, Mezartaşlarının yazılarını saptayan İsmail Hakkı Hoca ile birlikte dolaşmış bu zattan çok yararlanmışım. O derdi ki «başka yerlere seyahate çıkamayanlar için Mezarlıkları dolaşmak seyahat yerine geçer.» (Merakı-ı mu'tebere Üsküdar) adlı bir yazma yapıtı bulunan ve yıllarca önce vefat etmiş olan bu zatın manevî huzurunda saygıyla eğilmeyi bir görev sayarım.

Ne yazık ki kırk yıl önce varlığını tesbit ettiğimiz Mezarlardan bir çoğunun yerinde bugün yeller esmektedir.

O günlerde Mezartaşları pehlesinden çıkmış Kazasker Mirzazade Şair Neyli Ahmet Efendi ile Musiki Bilgin ve Bestecisi Haşim ve Divanı Humayun Nişancısı Mustafa Şeci Efendilerin Mezarlarını yola gitmekten kurtarmıştik.

İşte memlekete hayatlarında her bakımdan hizmet etmiş fakat türlü nedenlerle ihmal ve terk edilmiş insanların Mezarlarını kurtarmak benim için âdetâ bir hastalık halini almıştır. Bu nedenledir ki Edirne'de imar ve yol açma nedeniyle Mezarlar yıkılırken İstanbul Müzeleri adına oraya gitmişim. Bu Mezarlar kurtarılmış, harap olmuş bir çok Mezarların taşları Sultan Selim Camiine taşıtılmıştı, Kazasker (Ahlâk-ı âlai) sahibi Ispartalı Kınalı Zade Ali Efendi ile -ki tezkere sahibi Hasan Çelebinin babasıdır- Reisülküttab Pertev Paşanın Mezartaşları bunlar arasında idi. -Edirne'de bulunan Mezartaşları ile Mezarlarda yatanları- «Edirne Mezarları» adlı eserimizde yaşatmayı başarabilmiştik.

Bütün bu izahattan sonra asil konumuza



gelmek istiyorum.

Türkiye'nin bir çok yerlerinde tarihi Mezarlıkların bir kısmı varlıklarını bugüne kadar koruyabilmişlerdir. Karacaahmet, Ahlat, Akşehir, Könye, Karaman, Tokat, Ege Bölgesinde Aydınöğulları, tektük Anadolu Beyliklerine ait Mezarlar gibi, ne yazık ki, Hamidoğullarına ait Eğirdir - Feklek âbat'ta yayla yerindeki Mezarlar, baştan başa imar sebebiyle mahvolmuştur.

Mezarlar, türlü bakımlardan incelenmeye yol açan geniş ve birbirine girmiş bir alandır. Biz bu alanda Batı Dünyasına (Ankara'da bir zamanlar yayınlanmış olan (La Turquie Kemaliste) Dergisinin 1938 yılı Ekim ayında No. 28) çıkan (Aspeet de notre civilisation les monuments Funeraires Turcs) adlı yazı ve 1959 yılında Ankara'da toplanan Uluslararası I nci Türk Sanatları Kongresi'ne sunduğumuz (Les Cimetieres et pierres Tonbaies du point de vue de L'art) adını taşıyan tebliğimize Türk Mezartaşlarının önemini ve taşıdıkları nitelikleri belirtmeye çalışmıştık.

Scn yıllarda Mezartaşlarını türlü yönlerden inceleyen çok değerli insanları görmekle büyük bahtiyarlık duymaktayız. Türk Yurdu Dergisinde Mimar Hikmet, rahmetli Dostum Celâl Esat Arseven, Müzeler Genel Müdürü Milletvekili Halil Ethem, A. Şerif Beygo, Hoca İsmail Hakkı, Prof. Dr. Semavi İyice, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Nerm'in Tabak, Fazıl Ayanoğlu, Rifki Melül Meric, Ahlat Mezartaşları adlı değerli yapıtıyla Beyhan Karamağaralının eser ve adlarını belirtmek isterim.

Ölen insanlar dünyada adlarının yaşamasını isterler. Adlarını yaşatabilmek için bıraktıkları işaretlerin en önemlilerinden birini Mezarlar ve Mezar kitabeleri teşkil eder. Ehramlar, höyükler bunlara birer örnektir.

Türkler bir çok dini bağlantılı koşullara rağmen, Mezarlıklarında büyük başarılar kazanmışlar ve Türk toplumuna özgü bir Mezar örneği yaratmışlardır.

Mezarlardaki motifler, kitabelerdeki felsefi edebî, tarihî yazılar ve insanları derin derin düşüncelere salan folklorik cümleler, Mezarlarımızın başlıca niteliklerini meydana getiren birer varlıktır.

Mezarlar Yurdumuzun, bütün büyük tarihî şehir ve kasabalarımızda geniş alanları kaplarlar, bunların çoğu müstakil Mezarlıklar halinde-dir Bir kısmı da Cami, Mescit ve Dergâhların hazirelerinde bulunurlar.

Bizde, Batıda olduğu gibi (Ölümler defteri - Nécrologe) tutulmamış olduğu için bir çok ünlülerin değerli birer sanat eseri olan Mezarları kaybolmuştur. Artık bugüne kadar, varlıklarını koruyabilmiş olan Mezarları açık bir Müze haline getirmek millî görevimiz olmalıdır.

Müslüman Türk toplumu Mezarlarına son zamanlara kadar, kutsal emanetler gözü ile bakmıştır, zaman geçtikçe Mezarlık sanatı çökme-ye başlamış, mermer daha az kullanılmış, Mezar Yontucuları da sahneden birer birer çekilmeye başlamıştır.

Mezarlıkların sanatının geçirdiği aşamalar, mimarî devirlere ve diğer bütün tarihî olgular ve sosyal ilişkilere göre şekil ve mahiyet değiştirmiştir. Şöyle ki, tümülüs, höyük, ziggerat, türbe, kümbet, cênçtaphe v.s. gibi.

Demek istiyoruz ki Mezartaşları yapıldıkları çevrenin inançlarının, âdetlerinin sanat yeteneklerinin doğal ve sosyal koşullarının ortak bir ürünüdür.

Mezar ve Mezarlıklar eski Türk şehirlerinin bir bakıma (tapu senetleri) olmuştur. Burada sizlere merhum Erzurumlu Cevat Dursunoğlu'ndan dinlediğim bir hatırayı arz etmek isterim. Yıl 1919, Türkiye'nin, Türk milletinin en zayıf ve kritik bir dönemi, Amerika'dan bir heyet gelmiştir. Erzurum'da Türkler mi yoksa Ermeniler mi çoğunlukta? Belediye'de Başkan Zekerya'dan buna dair sorular sorulmaktadır. Başkanın cevabı kısa ve kesindir. Pencereyi açar heyete şu taraf Türk, şu taraf da Ermeni Mezarlığıdır. Bakınız ve ona göre hükümünüzü veriniz der. Heyet bu manzara karşısında hayretler içinde Başkana teşekkür ederek yanından ayrılırlar.

Sayın Prof. Semavi İyice, (Ahlat Mezarları) için yazmış olduğu önsözde Mezarların ne olduğunu çok etraflı ve ilmi bir şekilde belirtmişlerdir. Müsaadeleri ile yazılarından bir kısmını özet olarak tebliğime aktarıyorum. (Eski bir Türk şehri, onu meydana getiren Camiler, Mescitler, Medreseler, Çeşmeler, Hamamlar ve nihayet Konaklar ve evleriyle olduğu kadar kendisini çevreleyen Mezarlıkları ile de sahiplerini belirtiyorlar ve şehrin beşerî görüntüsünü Mezarlıklar tamamliyordu. Her Mezar taşı orada yaşamış bir insana ait ve onun fânî âlemdeki varlığının geride kalan son delili olduğuna göre o şehrin ve kasabanın geçmişinin bir parçası idi. Bu taşlar süslemeler ve üzerlerindeki yazıları ile bu arada yaşayanların sanat zevklerini, duygularını dile getiriyorlardı. Ve nihayet Türk Mezar

ve Mezarlığı tabiliği içinde ölümü belki olduğundan çok daha munis gösteren bir unsurdur).

Türk Mezartaşlarını ilmi bir sistemle inceleyen Kurt Erdmann, Katharina, Otto Dorn gibi bilgin ve araştırmacılar bu suretle Türk Medeniyet Tarihine yepyeni ufuklar açmışlardır.

Anadolu'nun bazı Türk Mezartaşlarının üzerinde insan ve hayvan tasvirleri bulunmaktadır. Biçim, devir, süsleme bakımından değişik karakterler gösteren bir de coğrafyası vardır.

Türk Mezartaşları Türk sanat ve süsleme tarihinin sınırlarını aşarak doğrudan doğruya eski Türk gelenek, âdet ve inançlarının izlerini, hatıralarını yansıtan canlı medeniyet tarihî belgeleri niteliğini almış başlamıştır. Sayın İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu vaktiyle yayınlamış olduğu bir yazıda Mezartaşları için (zamanla açık havada teşekkül etmiş, bir kıyafet mimarî süsleme, hat ve teknik müzesi) demekle bu gerçeği en özlü şekilde ifade etmişlerdi.

Ön Asya'dan gelen toplulukların getirdikleri türlü âdetler bugün hâlâ Anadolu'da ve Trakya'nın bazı yerlerinde Bektaşiler, Aleviler ve Tahtacılar arasında yaşayan âdetler şamanlık inanç ve âdetlerinin devamıdır. Seyyitgazi Mezarlığını Yusuf Ziya Yürükâm incelemiştir. Bu çevrede yaşayan Türkmenlerin Mezarlıklarındaki Mezartaşlarının bazılarında Yıldız, Kuş, Ay bazılarında da ok resmi bulunmaktadır ki bunlar şamanlıktan kalıntılardır.

Atalar sözlerinde Mezarlara ölümlere ait fazla şeylere rastlanmaması ölümlere yapılan törenlerin gösterilerin saygıların fazlalığından, aileyi kaplayan yas ve düzülen sugu-ağıtlardan türkülerden ileri gelmiş olabilir.

Birçok Mezartaşlarında okuduğumuz, bugün bana ise yarı sanadır, eşti bir muhalif rüzgâr - kendi gitti ismi kaldı yadigâr, gibi basit sözler yanında birçok hakimane sözlerle şiirlere

de çokca rastlanmaktadır. Bu arada ilinçlemeler de dikkat gözümüzü çekmektedir. Gençlerin yigitlerin ölümlerinde söylenen: (Kızlar mezarını kazsın gümüş kazma ile) ağıtı ne kadar asilane-dir.

Özel olarak söyleyelim ki elde kalan Mezarları baştan başa esaslı bir metotla taramak suretiyle Türk uygarlık tarihine yeni yeni katkılarda bulunmak hem Atalarımızın ruhlarını şadedecek hem de gelecek kuşaklara cesaret vererek tarihine ülkesine bağlılık duygularını perçinleştirecektir. Her fânî ölüm şerbetini mutlaka içecektir.

Mezartaşlarının incelenmesinden elde ettiğimiz sonuçları aşağıda sıraladığımız maddelerde özetleyebiliriz.

- 1 — Adlar, Sanlar, Soyadları
- 2 — Memuriyet, rütbe, ünvan, meslek, tarikat gibi sosyal hayatın belirtileri.
- 3 — Yer adları, coğrafi ve tarihî deyimler.
- 4 — Dil'in geçirdiği aşamalar.
- 5 — Süslemeler.
- 6 — Yazılar ve şekilleri (Ta'lik, nesih, tümüs, celi, seceri v.s.).
- 7 — Hayat öyküsü.
- 8 — Başlıklar (Kavuklar, serpuşlar, örfi, edhemi, selimi, mücevveze, kallavi, yusufları ve yenicilerle ait serpuşlar, fesler, (Yeniciler teşkilâtına ait türlü özel işaretler).
- 9 — Kadınlara ait özellikleri belirten süs, başlıklar.
- 10 — Ölüm nedenleri (Hastalık, öldürülme, kazalar v.s.).
- 11 — Hayvanlara ait bilgiler. Çiçek resimleri.
- 12 — İlençler, dualar.
- 13 — Şiirler.
- 14 — Resimler.
- 15 — Kıyafetler. Özel bazı işaretler.

Yıllık aboneli : 60,

altı aylık aboneli : 30

liradır.

Yurt dışı senelik abone :

\$ 8, £ 4, DM. 18

## TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

TÜRK HALK BİLGİSİ (FOLKLOR) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Akaray — İstanbul, Tel. : 22 49 74

Beşilmeyen yazılar  
istenince geri gönderilir

Dizgi ve baskı :

YÖRÜK MATBAASI

İstanbul



Bir Türkünün Değüş Hikâyesi :

## TELLİ SENEM İLE YAZICIOĞLU OSMAN AĞA

Yazan : Erkan KAMİL

Her biri, bilinmez birer mezar şimdi. Mezar taşları ürpertir, ürkütür insanları. Ama beni, o hassas o bir melteme bile dayanamıyacak kadar nahif vücutların, yüreklerin, çektikleri, katlandıkları ve yaşadıkları dillere destan ateş dolu, acı dolu hayatları daha çok ürpertmiştir hep.

«Sen ne güzel bulursun - gezsen Anadoluyu» demiş Ozan. Demiş ya, ne yürekten demiş, ne doğru demiş.

Anadolum benim. Günde bin güzellik görüp binine vurduğumuz gam ile derd ile yoğrulduğumuz, gök gözlü, güneş yüzlü, derin sözlü, yanık özlü, ekmeğini el ile paylaşan, çarşamba-sını sel alan, sevdiklerini el alan, kor yürekli, demir bilekli, başı bulutlarda yiğitlerin, vefalı, sadık, fedakâr, örük saçlı, uzun boylu apalakların, tor sunaların, toraşanların, gül yüzlü güzellerin, ceylanların, ahuların, efsanelerin, destanların, lav gibi fıskıran yüreklerin, düğünlerin, halayların, türkülerin, ağıtların, diz boyu çimenlerin, mor yaylaların, ağaların, beylerin, ozanların, kahramanların ve dillere destan aşkların diyarı Anadolum.

Kerem ile Ash'ı var. Ferhat ile Şirin'i var. Leylâ ile Mecnun'u var. Elif ile Mahmud'u, Sürmeli Bey'i, Şah İsmail'i, Sümmani'si var. Dil hangi birine döner. Yürek hangi birinin yüküne katlanır ve kalem hangi birini yazabilir, yazıp baş- edebilir.

İşte Senem ile Yazicioğlu da bu yürek yangınlarını ömür boyu çekmiş, binlerce kor yiğit- nından ikisi.

Tülü mayalar, kır atlar, koçlar, taylar, kuzular, gökçe gelinler ve koç yiğitlerden kurulu yürük kervanı, Binboğa dağlarının üzerinden aşip, güneşin kızıla boyanıp battığı Tanır yaylasına doğru ince bir çizgi gibi bir uçtan bir uca süzülüp geçti. Günlerdir at üstündeki aşiret mensupları yorulmuşlar, bunalmışlardı; ama yol bitmiş, koca Tanır (1) in hemen yanbaşındaki konak yeri Yapalak (2) görünmüştü. Akşam üstü yaylaya ulaşınca kervan, en önde giden tülü mayadan yaşlı bir yürük beyi sıçrayıp indi, arkasında uzanan kervana dur etti ve bağırdı.

— Konak yerimiz buradır. Atlar bağlana, denkler çözüle, tez elden çadırlar kurula, Allah hayreyleye.

Yiğitler atlardan, gelinler tülü mayalardan

sıçrayıp indiler. Bir kaç genç kadın, yürük bey- nin indiği devenin yedeğindeki al bir attan genç bir kızı ıncıtmekten korkar gibi tutup indirdiler yere. Altına kilim serildi, üzerine gölgelik çekildi hemen, bağdaç kurup oturdu genç yürük kızı yere. Omuzunun bir ucundan bir ucuna fişeklik çevriliydi, belinde gümüş saplı bir hançer takılıydı. İnan ipeklerindeydi tüm giysileri. Samur saçları, başındaki yeşil berenin içinde toplanmış, kenarlardan taşmıştı. Uzun boylu, beyaz tenli, simsiyah gözlü, ceylan bakişli, bakanların bir daha baktığı, görenlerin yüreklerini yaktığı bir ahuydu bu. Ne Tanır ne Binboğalar, ne de bu küçücük Yapalak yaylağı böyle bir güzlele çadır açmamış, böyle bir ceylâna rastlamamıştı.

Tez elden çadırlar kuruldu. Atlar, koçlar, kuzular, koyunlar çayıra salındı, Beyin sıyah çadırdan geniş obası kuruldu. Tüfekler, sazlar asıldı, çadır direklerine. Ay orta yere gelip dolandı, mehtap bir uçtan bir uca ışığa boğdu Yapalağı. Yürükler meydan yerinde yaktıkları gök yüzüne uzanan bir ateş yığınının başında geceye teslim ettiler ilk günlerini.

Ertesi sabah hemen duyuldu Tamra, yürüklerin gelip Yapalağa yerleştikleri, Âdettendi, yerli halk gider, hoş geldiniz derlerdi. Birkaç ay kalıp sonra çekip gidecek olan bu göçebe yürüklerle kardeş gibi geçinirlerdi. Hoş geldine gitmek, bölgenin ağasına düşerdi, Ağa yanına bölge büyüklerini toplar, kadını yanına alır, gider yeni misafirlerle tanış olurdu. Yine öyle oldu. Tanırın şanlı beyi Yazicioğlu köyün büyüklerini çağırıp, başlarına da Kadını ile oğlu Osmanı katıp hoş geldine gönderdi yürük içine.

Atlayıp atlara, vardılar Yapalak yaylasına yerlikler. Yürükler hürmetle yürekten karşıladılar gelenleri. Koşup ağalarına haber verdiler. Kara çadırdan önce bir ak saçlı Yürük Beyi, ardından o ahu gözlü, fidan boylu ceren çıktı, bir hançer gibi dikildi karşılarına. Başı yukarda, iki eli böğründe, daha buyurun diyemeden, ziyaretçilerin başında, atının üstünde bir kartal gibi duran, yemyeşil gözlü, yanık yüzlü, çınar gibi heybetli yeni yetme Osman ile takıldı kaldı gözleri. Bir yıl gibi sürdü ikisi için de o bakışlar.

— Buyrun, dedi Yürük Beyi. İnin hele. Yandı hâlâ yere saplı bir hançer gibi duran kızını

— Senem, dedi, at tut kızım.

## ARAŞTIRMALARI

Koştı Senem, âdetleri gereğince, gelen kafilenin Beyi ile Hanım Anasının atlarının yularlarına sarıldı. Kadın da, Osman da sıçrayıp indiler. Tüm kabile, yürük ileri gelenleri ile halka kurup oturdular. Hoş geldiniz edildi, kahveler, katkılar içildi, konuşulup tanışıldı, ama iki genç aklı ve gözleri bir an bile ayrılmadı birbirinden. İşte diyordu Senem, kendimi kollarına teslim edebileceğim, erim erkeğim, diyebileceğim çınar gibi bir yiğit! İşte diyordu Yazicioğlu Osman Ağa, babam evine eşim diye götürebileceğim, övünç duyup yaslanacağım bir âhu.

Akşama kadar kalındı yürük yaylasında. Genç sofralar yazıldı yere. Koyunlar kızartıldı, katıklar yayıldı, yenildi içildi ama, ne Senem, ne de Osman Ağa bir kere bile uzanmadılar sofraya. İçlerini birden bire düşen bir kor yiğini ile yanıp tutuşup, bakıp durdular birbirlerine. Akşam yürüklerden ayrılıp Tanıra doğru yola çıktıkları zaman, Osman yürüğünden bir parçanın Yapalakta kaldığını hissetti. Senem yürüğünden bir parçanın kompartılp alındığını, içinden bir şeylerin eksildiğini sandı.

Günler akıp geçti. Ne Senem, ne Osman unutamadılar birbirlerini. Bir bahane bulunup yeniden gldemedi Osman Yürük çadırlarına, Senem obadan dışarı ayak atamadı. Ama seven yürek nelere kaadur değil ki, her şeyin çaresi bulundu. Bir Yürük kadını yardım etti Bey kızına, Bey Oğlu her gece atlayıp atına Seneme koştı ay ışığında. Her buluşup konuşmalarında daha çok yandı yürekleri, daha çok sevdiler, daha çok bağlandılar birbirlerine. Sevda bu ki bir de çaresiz olursa, sarartıp soldurur, öldürür adamı. Senem ile Osman da aynı ateşle yanıp, sararıp, kahroldular. Senem sevyordu, ama, çaresizdi, Biliyordu ki babası obadan dışarı kız vermezdi. Osman biliyordu ki bir Yürük kızını evine gelin almaz babası. Kaçalım, dediler bir gün, yok dedi Senem, ben böyle bu ateşte yana yana ölüürüm de, kaçmam. Kaçıp yere yıkmam başını babamın. Başka çare gerek, kaldeleri yıkacak, iki sevdayı birbirine kavuşturacak. Ağır, kuvvetli, Yürük Beyini ikna edecek bir dünür kafilesi gerek!

Bir yiğit sararır solar, erir giderde, bir bey kadını, hatun anası hissetmez mi gayri. Bordular Osmanın dardını, anlattı Osman. Bir tek oğlanının dardına çare bulmak, onu bu acıdan kurtarmak için kaideleri bile yıktı babası. Etraf çevrelerden ağalar toplandı, dünür kafilesi ve hediyeler hazırlanıp varıldı Yürük Ağasına. Bir sevinç,

bir umut düştü içine Senemin, bir sevinç doldurdu içini Osman Ağanın. Ne kaldı ki, aha, bu gün olsa, yarın kavuşurlar, birbirine yaraşan bir nazarlık çift olurlar.

— Allahın emriyle, dediler, kızını; dediler...

— Allah yazdıysa biz ne edek, velâkin obamızın kanunları vardır, ihtiyarlarımıza soralım, birkaç gün izin verin, düşünelim, iletiriz kararımızı. İsteriz ki kızımız oğlunuza kurban ola, böyle bir beyin gelini ola.

Umut içinde dönüp geldi dünür kafilesi. Bir yangın düştü içine Yürük Beyinin, ama, ölü de törelerini yıkmaz, aşiretten dışarı kız vermezdi. Fakat bu çevrenin en güçlü adamı dünür geliyor, vermezse, basar, kaçırırlar kızı. Onlar hasmandı, biz kaçmalıyız, dedi oba vaslılarına. Hemen o gece çadırlar söküldü, sürü toplandı, kervan hazırlandı ve Senem içi kan ağlayarak, bir ölüden farksız, tüm oba yiğitlerinin arasında çekilip gittiler Yapalaktan.

Ertesi gün tüm Tanırlılar bos buldular yaylayı. Bin yerinden hançelenmiş gibi inledi, yıkıldı, bir ölüden farksız oldu Osman. Her vana habeler salındı, gözcüler gönderildi. Avlar yıllar sürdü bu arays, ama ne yürük kervanının izine rastlandı, ne de Senemden bir haber alındı.

\*\*\*

Yıllar geçti aradan, yandı yıkıldı Osman Ağa, ama Senemden haber alamadı, talih her gün biraz daha karardı. Bir düşünde bir gözünü kaybetti deşen saçmalarla. Babası anası öldü sonra, bir ayağı sakat kaldı. Günler yıl gibi gelip geçti, onun içindeki yangın geçmedi. Unutamadı Senemi, 10 yıl, 20 yıl, 50 yıl, 60 yıl geçti, bir haber gelmedi Senemden.

Sonra bir yaz günü evinin önünde oturur, torunlarıyla oynarken, köyün çerçisi bir Ermeni vardı, o geldi koşarak yanına.

— Ağam, dedi, Ağam kurban olam, haberler ki ne haberler! Desem yıkılır mısın, desem sevinir misin? Eski bir yarıya tuz mu atarım?

— Anlat, dedi Yazicioğlu, anlat hele, ne istersin? Haberin hayırhısa tarla veririm, değilse çek git.

— Kozandaydım, dedi Ermeni çerçi, mal satarım. Açmış oturmuştum metaimi, buğday alıp kumaş verirdim. İki бүklüm bir ihtiyaç geldi yanıma, saçları ak, gözlerinin ferî sönmüş bir ihtiyaç karı, oğul dedi, nerelisin? Tanırlıyım ana, dedim. Osman Ağayı bilin mi, dedi. Bilirim helbet, dedim. İnsan köyünün Ağasını bilmez mi? Kuşağından bir çıkın çıkarttı, aha bu altını eli-

## VEZİRKÖPRÜ'DE DOLU KESME VE BAZI GELENEKLER

Derleyen : Hayrettin İVGİN

Mayıs - 1977'de bir gün Samsun'un Vezirköprü İlçesinde oldukça şiddetli dolu yağdı. Komşumuz olan yaşlıca bir kadın dolu yağarken bahçeye bir saçayağı attı. Bunun nedenini 60 yaşındaki okur - yazarlığı cımayan annem Nazmiye İvgin'den sordum. Bu davranışın, dolunun şiddetini azaltmak, dolunun zararına uğramamak ve dolunun yağmasını kesmek amacını güttüğünü öğrendim. Annem, Vezirköprü'de eskiden beri yapılagelen «dolu kesmek» geleneklerinin şunlar olduğunu söyledi:

a. **Sacayağı Atmak** : Dolu yağarken 3 ya da 5 metre yüksekten, orta boy bir saçayağı yağarı doluya doğru atılır. İnanışa göre, yağarı dolu hemen kesilecektir.

Düşen saçayağının ayakları eğer havaya

me tutuşturup, git Osman Ağa söyle, Senem Ananın selâmı var. Yüreği yüreğinle birdir. Kimseye yâr olmamıştır. Bir yayla kızı gibi sevmiş, bir yayla kızı gibi sadık kalmıştır, de. Ama gayri her şey geç, de. Gelip aramaya, arayıp sormaya, de; dedi Aşam: Selâm yerde kalmazmış, getirdim sana. Gayri sen bilirsin, dedi Ermeni çerçi. Yüreğinde 70 yıl evvelinin kuru yeniden yandı Osman Ağanın, içine kaynar bir şey aktı.. Altınlar, tarlalar verdi Ermeni çerçiye... At hazırlattı, yanında iki adamı düştü Kozan'ın yoluna.

Osman Ağa Senemle görüştü mü bunu bilmiyoruz. Ama Maraşta, Tanır'da Toroslarda, Afşar illerinde ne zaman bir düğün kurulsaydı, önce Osman Ağanın, aldığı haberdan sonra söylediği şu türküyü söyler tüm kadınlar, erkekler. Yanıkılır Torosların, Binboğaların ötesine doğru yanık bir ses, yanık bir yürek. Nerde bir gece toplantısı olsa yaşlılar gençlere Senem ile Yazıcıoğlu Osman Ağanın sevdalarını anlatırlar bir bir.

Neden bilmem bu güne kadar T.R.T. arşivlerine bile girememiş, ama milyonların malı olmuş, yürek yangını olmuş bu türkü aşığıdır.

«Bir haber geldi de Tellî Senemden  
Deli gönlüm şâd olmaya başladı  
Akmaız iken Köp pınarın ayağı  
Suyu geldi çağlamaya başladı  
Aşkın cezvesi de ocakta kaynar

doğru ise o yıl kıtlık olacak, eğer ayaklar yerde ise o yıl bolluk olacaktır.

b. **Tuz Atmak** : Dolu yağarken bir avuç tuz atılırsa dolunun kesileceğine inanılır.

c. **Dolunun Bölünmesi** : Yere düşen dolunun bir tanesi alınır ve bir bıçakla ikiye bölünür. Bölünen parçalar yağarı doluya karşı atılır.

d. **Kaplumbağayı Ters Çevirmek** : Dolu yağarken varsa ya da bulunabilirse bir kaplumbağayı hemen ters çevrilir. Yağarı dolunun kaplumbağayı öldürmemek için hemen kesileceğine inanılır.

e. **Dişle Doluyu Kırdırmak** : Yere düşen dolu tanesi evin en büyük çocuğuna verilir. Diş ile kırması istenir. Kırılan dolu parçaları yağarı doluya karşı atılır. Böylelikle dolunun kesileceğine inanılır.

Durmaz deli gönül meydana oynar  
Ermeni, dilerin şekerler söyler  
Tatlı tatlı söz olmaya başladı

Senemin giydiği ipeklî sarı  
Ölmeden yüzünü göreydim bari  
Yıkık değirmenin bozuk çark evi  
Suyu geldi çağlamaya başladı

Hele bakın şu Senemin işine  
Neler gelmiş sevdiğimin başına  
Senem değmiş 80-90 yaşına  
Benimki de yüz olmaya başladı

Görünüyor Binboğanın illeri  
Gırcı boran aşılmıyor belleri  
Yazıcıoğlum Şerefliğin beyleri  
Koca Tanır yaz olmaya başladı.

Tesadüf bu ya. Hikâyeyi biliyordum, ama tam bilmezdim bu türküyü. Hikâyeyi de türküyü de, Osman Ağanın torunu Aşık Yener'den dinlemek nasip oldu. Şöyle bitirdi hikâyesini Maraşlı Aşık Yener;

«Aşık Yener geçmez oldu modamız  
Ele kaldı beyler konan obamız  
Yazıcıoğlu Osman Ağa dedemiz  
Şimdi kimse bilmiyorsa neyleyim.

1) Tanır, Maraşın ilçesi.

2) Yapalak, Tanıra bağlı köy ve bunun yaylası..

## CÖNKLERDE GÜVENİLİRLİK DERECESESİ

- I -

Yazan : Hikmet DİZDAROĞLU

Saz şiirinin güçlü yanı da, «zaafı» da aynı niteliğinden doğmaktadır: Sözlü temele dayalı olması. Doğmaca söylenen şiirde içtenlik vardır, candanlık vardır, özentiden uzaklaşma vardır. Sazşairi, düşünce taşınmaz yazmadığı, yazamadığı, içinden doğduğu gibi söylediği için, dışarı vurulan duygular, gönül sıcaklığını taşır, yapaylıktan uzaktır, iç dünyasının yansımasıdır.

Saz şiiri ürünlerinin sevilmesinde, yayılmasında, belleklerde tutulmasında bu niteliklerinin payı büyüktür. Ama sorun da burada başlamaktadır. Çünkü, saz şiiri ürünleri ağızdan ağıza yayıldıkları bu yayılma sırasında da değişikliklere uğradıkları için, ilk özgün söyleyişle bize ulaşan metin arasında ayrımlar doğduğu gibi, şiirler, yaratıcılarını da değiştirmektedir. Şu sazşairinin diye bilinen bir şiir, bakıyorsunuz, bir başka sazşairinin adıyla karşımıza çıkabiliyor, hem de cönklerde. Bunun nedenlerini daha sonra açıklayacağız. Şimdi, aynı şiirin, değişik sazşairlerine mal edilmesine ilişkin birkaç örnek vererek konuyu somutlaştırmaya çalışalım.

Değişik kaynaklarda, aynı şiiri yazmış sazşairlerinin diye gösterilen bir semai vardır. Bu semainin ilk dörtlüğünün son dizesi, bütün kaynaklarda aynı biçimdedir :

Salınıp gezenim gitmiş

Fakat metin, hepsinde de çok değişikliğe uğramıştır, dörtlük sayısı da birbirini tutmamaktadır. Kiminde dört, kiminde beş bağlamdır (kita). İki kaynaktan bu şiiri Ercişli Emrah adına kayıtlı görüyoruz (1). Aynı dönerayaklı, fakat dörtlük sayısı ve metinleri değişik parçaları Aşık Kerem (2), Erzurumlu Emrah (3), Fikri Tapşırma (4) bir sazşairi adına yazıya geçirilmiş buluyoruz.

Aslında Barak Türkmenlerinden, sazşairi Beyoğlu'nun olan bir koşmayı (5) Köroğlu'nun (6) ya da Karacaoğlan'ın (7) sananlar olmuştur. Pertev Naili Boratav'ın on dokuzuncu yüzyılda düzenlenmiş iki cönkte bulup yayımladığı üç şiirden biri olan gelir dönerayaklı parça, Beyoğlu'nun yaşadığı yüzyıla ilgilidir. Boratav, haklı olarak, «Bunların hepsinin - yayımladığı üç parçanın - Köroğlu destanına ait olduğu katıyetle söylenemez.» diyerek kuşkusunu açığa vuruyor. Parçayı Karacaoğlan'ın sananlar da yanlı-

ya düşmüşlerdir. Sadettin Nüzhet Ergun'un yayımladığı metinde, en sonda bulunması gereken bağlam, üçüncü dörtlük olarak verilmiştir. Dörtlük şöyledir :

Yigide yigitlik veren hep varlık  
Yigidi köt (ü) eden kör olsun darlık  
Sen seni sarpa vur kınalı keklik  
Beyoğlu üstüne bazınan gelir

Üçüncü dörtlükle dördüncü dörtlüğün yer değiştirmiş olması nedeniyle, Sadettin Nüzhet Ergun, parçanın eksik kaldığını sanarak, son dörtlüğün bulunmadığını belirlemek amacıyla, yerini noktalarla boş bırakmıştır. Bu yüzden, BEYOĞLU'nun herhangi bir özel ad olduğu kanısına varıp üzerinde durmamış, Karacaoğlan'ın, tapşırma dörtlüğü bulunmayan, eksik bir şiiri saymıştır.

Ona dayanan Hasan Eren de şiirin BEYOĞLU'na ait olduğunu ayırmaya varamamış, koşmayı eksik bir parça kabul etmiştir.

Eskiden, Ercişli Emrah'ın iyi bilinmemesi yüzünden, «Dedim-Dedi»li ve «Dedi ki yok yok» dönerayaklı ünlü koşması, ya olduğu gibi, ya da değişikliklerle, kimi araştırmacılarca, başka başka saz ve tekke şairlerinin ürünü olarak gösterilmektedir. Bu saz ve tekke şairlerinin başlıcaları Garip Hasan (Aşık Hasan) (8), Kul Nesimi (9), Erzurumlu Emrah (Kaynak göstermiyoruz, Emrah'ın şiirlerinin yayımlandığı bütün kitaplarda bu şiire rastlarız), Masumi (10)'dir. Bu «Dedim-Dedi»li şiir türü, zamanla, bir çığır halini almış, birçok sazşairi bu yolda şiirler söylemişlerdir.

Kimi zaman, en yetkili kişilerin bile, yanlışlıklarına, söyleyeni kesinlikle bilinen bir şiiri bir başkasına aktardıklarına tanık oluyoruz. Bunun en somut örneğini Pertev Naili Boratav'da görmekteyiz.

Aşık Kerem'in, dört bağlamdan oluşan bir semaisi bulunmaktadır. Şu dörtlükle başlar :

Şu karşılıklı yüce dağlar  
Açep bizim dağlar m'ola  
Ak pürçekli benim anam  
Oğul der de ağlar m'ola (11)

Boratav, oğlu Şevki'den aldığını belirterek, bu semaiyi, bir dörtlük fazlasıyla, Sümmânî adına yayımlamıştır (12). Oysa Sümmânî'nin böyle

bir şiiri yoktur. Anlaşıyor ki, Sümmani'nin oğlu Şevki, ya son dörtlüğü kendisi ekleyerek, ya da Aşık Kerem'in, bir dörtlük eklenmesiyle Sümmaniyle mal edilen şiirinin gerçekten babasının olduğuna inanarak, Boratav'ı yanıltmıştır. Boratav'ın bu sürçmesi bir yanlışlığa yol açmış, ardından gelenler onun verdiği metni doğru sanarak, Aşık Kerem yerine Sümmani adına kitaplarına geçirmişlerdir.

Bu yanlışlığa birkaç kez değindik, şiirin Sümmani'nin olmadığına dikkatleri çektik (13). Bu uyarılarımıza karşın, Sümmani hakkındaki kitaplarda ve araştırmalarda, yine aynı şiire yer verildiğini, aynı yanlışlığın sürüp gittiğini görmekteyiz. Bu, ilgililerin, yayınları dikkatle izlemediklerini, izleseler bile uyarıları eleştiri süzgecinden geçirmediklerini, doğrunun ne olduğuna gereken önemi vermediklerini kanıtlamaktadır.

Daha yakın zamanlara geliyoruz. Televizyonda, radyolarda zaman zaman okunan güzel bir türküyü buraya aktarıyorum.

Hüsne mağrur olma ey yüzü mahmum  
Niceler bu tavr u revişten geçti  
Sana kâr etmedi tesir-i ahım  
Tir-i aşkı küh-i Keleş'ten geçti  
Seni bi-mürüvvet seni bi-vefa  
Kim kime eyledi ettiğin bana  
Şimdilik yâr olmak istersin amma  
Ne çare civanım iş işten geçti  
Benden sana izin ey çeşm-i âfet  
Kiminle istersen eyle muhabbet  
Şümdangeru sen sağ ben de selâmet  
SÜRRÂİ bu alış verişten geçti

Görüldüğü gibi bir koşmadır bu. Bu koşma, küçük değişikliklerle, Seyrani'ye mal edilmiştir (14). İlk kaynaktan, Rıza Tevfik'in çok yakın bir dostundan öğreniyoruz ki, koşmanın Seyrani ile bir ilgisi yoktur. Parça şiirlerinde Sürurî ya da Serveri taşımasını kullanan, Ermeni soylu ve Bursalı Dikran Baba'nındır (15). Bu gerçek bilinmediği için, koşma, Seyrani'nin sanılmıştır.

Rıza Tevfik Bursa'ya gittiği zaman, Dikran Baba ile görüşmüş, onu sevmiş, bu şiirini çok beğendiğinden bir benzek yazmıştır. Necdet Atılgan adında bir Bucak Müdürü'nün de Rıza Tevfik'e benzeği vardır (16).

Rıza Tevfik'in şiirinin ilk dörtlüğü :

Yürü ey bi-vefa hercal dilber  
Gönülüm bu sevda dan yaz geldi geçti  
Soldu açılmadan gonca-i emel  
Sonbahara erdik yaz geldi geçti  
Necdet Atılgan'ın buna benzek olan şiirinin

ilk dörtlüğü :

Gezdiğim dikenli aşk yollarında  
Elimden bir kırık saz geldi geçti  
Kara talihimden gene bu yıl da  
Baharı görmeden yaz geldi geçti  
Dikran Baba'nın şiiri, radyo ve televizyonda okunurken, son dörtlükte, «Fevki» taşıması geçmektedir. Böylece ortaya bir üçüncü kişi daha çıkmaktadır. Bunun bir yakıştırma olduğuna kuşku yoktur. «Akl-ı evvel»in biri, bir yerde «Fevki» adına kayıtlı görmüş ya da birinden duymuş, derleyiciye öyle aktarmıştır.

Bu örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Yıllardan beri yaptığımız inceleme ve karşılaştırmalar, bir kitap oylumunu bulacak belgeleri elimizin altında hazır duruma getirdi. İleride bunları yayımlayabilirsek, araştırmacılara yararlı olacağını ve birçok yanlışlığın düzeltilmesine yardımcı dokunacağını umarız.

Yukarıdaki açıklamaların ışığı altında, örneklerin güvenilirlik derecesi üzerine eğilebiliriz. (Devam edecek)

(1) Prof. Dr. Köprülüzade Mehmet Fuat, XIX. Asır Sazşairlerinden Erzurumlu Emrah, İstanbul, 1929, s. 25; Sadettin Nüzhet Ergun, Halk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul, 1938, s. 86-87, no. 6.

(2) Kerem İle Aslı, Maarif Kitaphanesi, İstanbul, 1948, s. 31; Eflatun Cem Güney, Kerem İle Aslı, İstanbul, 1959, s. 35-36; Şevket Rado, Kerem İle Aslı, İstanbul, 1972, s. 33-34.

(3) Eflatun Cem Güney, Erzurumlu Emrah, İstanbul, 1950, s. 117 - 118, no. 180.

(4) Eflatun Cem Güney, Halk Şiiri Antolojisi, İstanbul, 1947, s. 125 - 126.

(5) Ömer Özbaş, Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar, Gaziantep, 1958, s. 79-80.

(6) Pertev Naili Boratav, «Anadolu'da Türkmenler Arasında Köroğlu Destanının İzlerine Dair Yeni Notlar», Türkiyat Mecmuası, c.V, s. 81. Bu inceleme, yazarın bir kitabına da alınmıştır: Folklor ve Edebiyat, II, İstanbul, 1939, s. 129-141. Hasan Eren, «Karacaoğlan'ın Bir Koşması Üzerine...», Türk Dili, 283, Nisan 1975, s. 264.

(7) Sadettin Nüzhet Ergun, Karacaoğlan, İstanbul, 1952, s. 172 - 173, no. 187.

(8) Prof. Dr. Köprülüzade Mehmet Fuat, Erzurumlu Emrah, s. 20, not.

(9) Cahit Öztelli, Kul Nesimi, Ankara, 1969, s. 28.

(10) Murat Uraz, Halk Edebiyatı Şiir ve

## Kitaplar Arasında :

BULGARİSTAN'DA (1957 - 1960)

## SLAV EDEBİYATI VE HALKBİLGİSİ KAYNAKÇASI

Yazan : Türker ACAROĞLU

Eski Bulgarların Türk kökeninden geldiği bilinmektedir. Ancak, Bulgar Hanı (Prensi) Boris I. (ölümü: 2. V. 907) döneminde Bulgar Türklerinin hristiyanlığı resmen kabul ettikten sonra slavlaşmaya başladıkları da besbellidir. Hristiyanlığı Batıdan alma görüşmeleri bir sonuç vermeyince, Boris I., Bizanslıların karadan ve denizden yaptıkları seferden (864) sonra, Bizans'la sürekli bir barış anlaşması imzaladı, hristiyan oldu, bazı boyarların desteğiyle de hristiyanlığı resmî din olarak Bulgaristan'a kabul ettirdi (865), Gerçi bir kısım boyarlar buna karşı çıktılarsa da Han bu ayaklanmayı şiddete bastırdı. Hristiyanlığın kabulü, Bulgaristan'ın daha sonraki toplumsal, ekonomik, ulusal, kültürel yaşamında ve gelişmesinde çok önemli sonuçlar doğurdu. Han, Bulgar feodal sınıfının çıkarları bakımından, bağımsız bir Bulgar kilisesi yaratmak istiyordu. Roma ve İstanbul'la uzun görüşmelerden sonra, bağımsız Bulgar kilisesinin başına bir Başpiskoposun atanması kararlaştırıldı (879 - 880). Boris I., 886 yılında, Slav alfabesini yaratan Kiril ile Metodiy'in

Dil Örnekleri, İstanbul, 1933, s. 193.

(11) Kerem İle Aslı, Maarif Kitaphanesi, s. 205; Eflatun Cem Güney, Kerem İle Aslı, s. 59-60; Şevket Rado, Kerem İle Aslı, s. 221-222.

(12) Pertev Naili Boratav, Halk Edebiyatı Dersleri-I. Kitap, Ankara, 1942, s. 101-102. Oradan alınarak: P.N. Boratav-Halil Vedat Fıratlı, İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, İstanbul, 1943, s. 186. Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul, 1969, s. 196-197.

(13) Hikmet Dizdaroğlu, «Sümmani'ye Dair», II, Türk Folklor Araştırmaları, 11, Haziran 1950.

(14) Yusuf Ziya, Seyrani, İstanbul, 1933, s. 39; Fuat Köprülü, Türk Sazşairleri, III, İstanbul, 1940, s. 473; Cahit Öztelli, Dertli ve Seyrani, İstanbul, 1953, s. 72, no. 17.

(15) Refi Cevat Ulunay, Rıza Tevfik - Şiirleri ve Mektupları, İstanbul, 1943, s. 8-9; Muammer Önüs, «Halk Şiirleri» - I., Halk Bilgisi Haberleri, 94, Ağustos 1939, s. 206; Refi Cevat Ulunay, «Şair Doktorlar», Milliyet, 16.4.1967.

(16) Haşim Nezihî Okay, «Bir Cevap», Türk Folklor Araştırmaları, 57, Nisan 1954.

Büyük Moravya Prensiğinden kovulan öğrencilerini huzuruna kabul etti. Onların yardımıyla Bulgaristan'a Slav (Kiril) alfabesini ve edebiyatını soktu; Bulgar ulusu ve kültürüne bir Slav karakteri aşıladı. 889 yılında da tahtını oğlu Vladimir'e bırakıp bir manastıra çekilerek orada öldü.

İşte, o tarihten sonra, Bulgarlar artık Slav irki ve kültürü etkisinde kaldılar. Bugün bazı bilim adamları dışında, onlar Türk olduklarını kabul etmiyorlar. Bilim adamları arasında bile, bu sava karşı çıkanlar bulunuyor.

Bulgar Bilimler Akademiyası 1958'de, 1955 - 1956 yıllarına ait Bulgaristan'daki Slav edebiyatı ve halkbilgisi yayınlarını tanıtan bir kitap bastırmıştı. Daha sonra bunun devamı olarak, St. Andreeva ile L. Stanışeva'nın kaynakçasını yayımladı: «Bibliyografiya na slavyanskoto literaturoznanie i folklor ve Bilgariya za 1957 - 1960 g./1957 - 1960 yılları için Bulgaristan'da Slav edebiyatı ve halk bilgisi kaynakçası» (Sofya, «Nauka i İzkustvo» devlet yayınevi, 1963, 8°, 336 s., ciltli, tiraj 1.580 nüsha, fiyatı 1.10 leva).

Bu kitap, Slav edebiyatları kuramı, tarihi, eleştirisi üzerine, Slav folkloristiği ve halkbilgisi üzerine kaynakça bilgileri vermektedir. Yalnız Bulgar edebiyatçılarının çalışmaları gösterilmiş; pek nadir hallerde yabancı yazarların makaleleri de anılmıştır; bunlar da, daha çok, Bulgaristan'ı gezen konuk Slavistlerin çalışmalarıdır. Kitaplar, derlemeler, dergiler gibi, anma kitaplarında, dergi ve gazetelerde çıkan makale ve eleştirileri de kapsar. Verilen gereç, üç ana konuda dizgeli (sistemli) olarak sıralanır: Edebiyat kuramı, Slav edebiyatları tarihi ve eleştirisi, Folkloristik ve halkbilgisi.

Slav edebiyatları tarihi ve eleştirisi üzerine sunulan gereç, uluslara göre ayrılır: Bulgar edebiyatı, Rus - Ukrayna - Beyazrus edebiyatı, Polonya edebiyatı, Çekoslovak edebiyatı, Yugoslav edebiyatı gibi.

Her edebiyatın genel sorunları, her yazar ve eleştirmen için ayrı ayrı kaynakça alfabe sırasıyla dizilmiştir. Kitabın en büyük bölümünü oluşturan Bulgar ve Rus edebiyatları, dönemlere ayrılmıştır.

9 Eylül 1944 tarihinde gerçekleştirilen Bulgar devriminden sonraki en yeni Bulgar edebiyatı da, genel sorunlar üstüne çok sayıda yayın bulunduğundan, zorunlu olarak bazı konularda gruplandırılmıştır.

Her konuda ilkin kaynakça gereçleri (bibliyografya ve istatistikler), sonra kitaplar, özel sayılar, makaleler, eleştiriler gösterilmiştir. Yayınlar, yazar adlarının alfabe sırasına göre dizilmiştir. Kitap eleştirileri, makalelerin genel sıralamasında verilmiştir. Tek tek yazarlar için verilen kaynakçalarda, bir yapıt üzerine eleştiriler aynı yapıtın başlığı altında toplanmıştır. Kaynakçada gösterilen yayınlar üstüne eleştiriler, hemen onun altında verildiği gibi, onun numarasını da taşımaktadır.

Bu kaynakça, gerçi dilbilim, edebiyat halkbilgisi uzmanları için hazırlanmışsa da bundan öğretmenler, öğrenciler, üniversiteler de yararlanabilir. Yalnızca kitaplarla derlemeler tam olarak verilmiş, makalelerle eleştirilerde bir seçmeye gidilmiştir. Programlar, çeşitli ders kitapları, edebiyat için pek bir değeri olmayan gazete ve dergilerde çıkmış yazılarla notlar, kaynakça dışında bırakılmıştır. Her şeyden önce, Bulgar ve Slav edebiyatlarına katkıda bulunan çalışmalar alınmıştır.

Edebiyat dergileri ve gazetelerindeki başlıca makaleler verilmiş, başkent ve taşra basınında yeni çıkan kitap tanıtımları, güncel sorunlara ilişkin başkaca kimi yazılar, tek tek yazarlarla ilgili anılar, yıldönümü ve jübile makaleleri de alınmıştır. Bulgar edebiyat yaşamına yön veren Bulgar Yazarlar Birliği, Bulgar Bilimler Akademiyasına bağlı Bulgar Edebiyatı Enstitüsü gibi devlet kuruluşlarının çalışmaları ya da Slavistlerin toplantıları üstüne haberler de işaretlenmiştir. Genel olarak bu kılavuzun başlıca amacı, Bulgar ve Slav edebiyatı alanındaki edebiyat biliminin durumunu saptayıp öteki Slav ülkelerine Bulgarların Slav edebiyatı bilimiyle olan ilişkilerini göstermektir.

Başlığı içeriğini yeter ölçüde açıklamayan makalelere kısa notlar eklenmiştir. Bütünüyle kaynakçaya giren, çeşitli edebî yazıları içeren oplu poligrafyalara çözümlenmiş olarak işlenmiş, her yazı da ayrıca konusuna göre sınıflandırılmıştır. Poligrafyanın ana tanımı, kendi konusuna gösterilmiştir. Bütün yayınlar ilk elden, doğrudan doğruya (de visu) gözden geçirilmiştir. Kaynakçanın hacmini küçültmek için, her yayın

başlığı yalnız bir tek bölümde, en gerekli konu başlığı altında gösterilmiştir.

Kaynakçaya, yazar adlarını ayrıca haklarında yayın yapılan kişilerin adlarını kapsayan bir adlar dizini de eklenmiştir. Yararlanılan kaynakların çizelgesi de en sona konulmuştur.

\*\*

Bu danışma kitabı, biz Türklere neler getiriyor? Slav ülkeleri ve ulusları, özellikle uzun yüzyıllar birlikte yaşadığımız Bulgarlar ve Bulgaristan'a ilişkin tarihimiz, edebiyatımız, kültürümüz, folklorumuz için karşılıklı ilişkileri ve etkileri de inceleyen yüzlerce kitap, binlerce makale içindeki bilgileri... Tam olarak 3.033 kitap ve makaleyi tanıtan bu kaynakçadaki Türklere ilgili yayınları şuracıkta göstermek olanağı bulunamaz. Ancak, bizi burada en çok ilgilendiren halkbilgisine ilişkin birkaç kitapla makaleyi işaretlemekten de kendimizi alamayız:

1 — KOSTADİNOVA, Margarita. - Yiğitlerin bayrağı dalgalanıyor. Bulgar halkının Türk boyunduruğuna karşı savaşını üstüne halk türküleri. - Sofya, Devlet askeri yayınevi, 1959. 192 s. (Asker kitaplığı).

2 — ANGELOVA, Rositsa. - 1877 - 1878 Türk - Rus savaşı ve Bulgar halk türküleri. - «Bulgaristan'ın Türk köleliğinden kurtuluşu, 1878 - 1958» adlı makaleler derlemesinde. - Sofya, BKP., 1958, s. 471 - 506.

3 — BOYACİEV, C. - Parlak bir güneş doğdu. 1877 yılında Rus askerlerinin karşılığı üzerine halk türküleri. - «Halk kültürü», sayı 9, 1 Mart 1958.

4 — KAUFMAN, Nikolay. - İslâm - Bulgarların (Pomakların) yaşamı ile umutları, türkülerindeki yankılara göre. - «Dil ve edebiyat», 1860, cilt 6, s. 444 - 455.

5 — MİHAYLOVA, A.N. - 1877 -1878 Türk-Rus savaşı, halk sanatı yankılarına göre. - «Dostluk bayrakları altında» adlı poligrafyada. - Sofya, 1959, s. 111-147.

6 — PENEVA, Elena. - Kurtuluş savaşıyla ilgili Eskiçağra halk türküleri. - «Eylül» dergisi, Eskiçağra, sayı 837, 21 ağustos 1957.

Kaynakçanın öteki bölümlerinde de bizimle ilgili pek çok yayın vardır.

## Derlemeler :

82  
Bağa vardım üzümde  
Çubuk değdi gözümde  
Ben bir şey demedim di  
Sen darıldın sözüme

83  
Bahçesiz barsız adam  
Ayvasız narsız adam  
Kalaysız kaba benzer  
Dünyada yarsız adam

84  
Bahçeler bari bari  
Ağaçlar gire bari  
Böyle gitmek mi olur  
Taze gelinin yarı

85  
Bizim bağın başını  
Ayıklarım taşını  
Yine göresim gelir  
Kaynımın kardaşını

86  
Bağa vardım budanmış  
Bağa bülbül dadanmış  
El ettim de gelmedi  
Yârim ele dadanmış

87  
Bahçelerde bağlama  
Kömür gözlüm ağılama  
Ben buralı değilim  
Bana meyil bağlama

88  
Bahçede gül efendim  
Dili bülbül efendim  
Bir güldün aklım aldın  
Bir daha gül efendim

89  
Bahçeye ektim narı  
Yaprakları pek sarı  
Gören maşallah desin  
Kimin var böyle yarı

90  
Bir ay doğdu süt gibi  
Üstü başı çit gibi  
Evliler eve gider  
Ergen yeller it gibi

91  
Ben bir mavi kuş idim  
Elinen konuşurdum

## YOZGAT MANİLERİ

— II —

### Derleyen : Muhsin KÖKTÜRK

Sen bana ne söylüyor  
Ben senin olmuşudum  
92

Bahçelerde sarımsak  
Sarım sarım sarımsak  
Karyolanın üstünde  
Bayım bayım bayılsak  
93

Bahçelerde muşmula  
Yarın gönlü hoşm'ola  
Yar orada ben burda  
Acap barışsaktm'ola  
94

Bahçelerde gül açar  
Etrafa koku saçar  
Ben ona sokulurum  
O durmaz benden kaçar  
95

Bahçelerde gül biter  
Dalında bülbül öter  
Has bahçe gülü gibi  
Yârim burnumda tüter  
96

Bahçeye gül mihladım  
Girdim çıktım yokladım  
Meramım almak değil  
Kız tadını yokladım (4)  
97

Bahçelerde gül bitti  
Dalında bülbül öttü  
Ötme ey bülbül ötme  
Yârim askere gitti  
98

Bahçelerde çiçeğim  
Sen doldur ben içeyim  
Sana allar yakışmaz  
Kadifeler biçeyim  
99

Benim yârim pek güzel  
Öz kıyısında gezer  
Kara yağız kendisi  
Bastıkça cığır ezer (5)  
100

Bahçelerde üzerlik  
Mevlâm vermiş güzellik

(4) Mih : Çivi  
(5) Öz : Dera.

Hocası bir muska ver  
Ergenime nazarlık  
101

Bugün hava bulanık  
Sevda başa dolanık  
Bu ne şekil sevdadır  
El uyur ben uyanık  
102

Ben gülerim o gülmez  
Gülse dahi görülmez  
Şu can benimde varken  
Bendeki sevda ölmez  
103

Bahçelerde bal kabak  
Açılır tabak tabak  
Yâr orada ben burda  
Nasıl olur bu sabah  
104

Bahçe duvarı gedik  
Gülün dalını eğdik  
Dilin dursun kaynana  
Yâre tez gel demedik  
105

Ben bir sarı kamışım  
Karıya dayanmışım  
İster al ister alma  
Yazığı yazılmışım  
106

Ben bir gümüş kutuyum  
Yâr yoluna mutuyum  
Yârim bulup gelene  
Üç gün oruç tutuyum  
107

Benim güzel çiçeğim  
Nasıl yârdem geçeyim  
Ah diye aman ettim  
Yoluna öleceğim  
108

Bu dağlar benim olsa  
Meyvası üzüm olsa  
Yârim yatmış uyumuş  
Yastığı yüzüm olsa  
109

Bugün ayın ondördü  
Kız saçını kim ördü  
Bana yâr sevdi derler  
İspat göster kim gördü



110

Bugün ayın üçüdü  
Yarma bostan içidir  
Senin yârin gül işe  
Benim fındık içidir

111

Bugün günlerden salı  
Belinde Acem şalı  
Gören çeksin maşallah  
Kimin var böyle yâr!

112

Bir çift ahu şal aldım  
Dağlar başına saldım  
İntizar eylemem ben  
Seni mevlâya saldım

113

Bir taş atım zeytine  
Zeytinin irisine  
Ben kendimi sakladım  
Yiğidin birisine

114

Bir taş atım kimseye  
Saçın atmış enseye  
Ben gurbete gidiyom  
Gönül verme kimseye

115

Bakkalda aldım tuzu  
İstemem yaban kızı  
Olursa Çandır kızı  
Hem tadı var hem tuzu (6)

116

Bahçe bahçe gezersin  
Gerdana gül dizersin  
Açma beyaz gerdanı  
Hasta vardır üzersin

117

Bahçede çeviz dalı  
Altında ipek halı  
Benim yârim sorarsan  
Süzülmüş oğul balı

118

Bahçelerde enginar  
Enginarın rengi var  
Ben yârimi yitirdim  
Gerdanında beni var

119

Bahçelerde patlıcan  
Ben askere yazılan  
Ben askerden gelince  
Gerden beni kız alcan (7)

120

Bahçelerde domata

Sirke olur salata  
Deyyus baban vermezse  
Turşu kursun kerata (8)

121

Bağa vardım yaslandım  
Yağmur yağdı islandım  
Ben annemin koynunda  
Şeker ile beslendim

122

Bağlarında üzüm var  
Güzellerde gözüm var  
Yârımı görebilsem  
Bir çift gizli sözüm var

123

Başımdaki poşular  
İldir ildir ışılar  
İki yıldır yâr sevdim  
Yeni duydu komşular (9)

124

Bir ileri bir geri  
Yavaş yavaş gel beri  
Gerdandan akan teri  
Köy kadehe ver beri

125

Ben varmam inekliye  
Ayrılmı sinekliye  
Verirse babam versin  
Omuzu tüfekliye

126

Ben seni pekmez sandım  
Ciğerim yakmaz sandım  
Baktım tatlı diline  
Gurbete atmaz sandım

127

Bir ay doğdu kenarsız  
Varamıyom fenersiz  
Bir elde iki karpuz  
Tutulur mu imansız

C — Ç

128

Camiler medreseler  
Yârim geldi deseler  
Tende bir canım kaldı  
Verilm isteseler

129

Camîye serdim halı  
İçi karanfil dolu  
Herkes maşallah desin  
Kimin var böyle yâri

130

Çaktılar çakmak taşını  
Kurdular düğün aşını

Kız ağlatma kardaşım  
Sil gözünün yaşını  
131

Çitin çitime benzer  
Çitin ben dene gezer  
Gâvur köpeğin oğlu  
Adam türküden sezer

132

Çorap ördüm milinen  
Dürdüm büktüm gülünen  
Yârim mektup yollamış  
Bilmediğim elinen

133

Çini tabakta hıyar  
Boyun boyuma uyar  
İkimiz de bir boyda  
Ayırmağa kim kıyar

134

Çini tabakta çini  
Yerim ağzın için  
Öperken ısırımışım  
Af eylesin suçumu

135

Çatal kapı dik durur  
Önünde yiğit durur  
Döndüm baktım arkama  
Yiğidim gülüp durur

136

Çayırda kıldım namaz  
O da Hakk'a yaramaz  
Cahilin ettiğini  
Allah bile kinamaz

137

Çorap ördüm yaşımı  
Yâr koynumda üşümü  
Yâri koynumda sandım  
Uyandım ki ölüyüm

138

Çini tabakta bal var  
Kuzum Allah'a yalvar  
Çiden gelir gelinin  
Üç günlük yolda ne var

(6) Çandır : Yozgat'ın çok eski köylerinden biri.

(7) Bu maninin dil özelliği manilerde bölgesel bir etki-  
leşim olduğunu kanıtıyor.

(8) Domota : Domates

(9) Poşu : Gelin duvağı üstü-  
ne örtülen ipek eşarp

## Şavak Folkloru :

## ŞAVAK'TA HAYVANLARA AİT HİKÂYE VE EFSANELER

Yazan : Yusuf GÜL

Şavak ve yöresinde hemen hemen her hayvanla ilgili bir efsane veya hikâye bilinir, söylenir. «Ha... İşte bundan dolayı geyiğin avlanması haram, keklüğün sevaptır». Veya «şu dertli dertli öten kuşu biliyor musun» diye söze başlarlar. «O, zamanında bir delikanlıydı. Kızkardeşiyle kırlara kenger toplamaya gitmişler, elindeki kazmayla kengerleri çıkarır, kızkardeşi de yarındaki torbaya doldurmuş. Köye dönüşlerinde yolda delikanlının canı kenger istemiş, torbayı açmışlar, bomboş.. Kızkardeşine, bunları sen yemişsin, diye çıkarır. Kız torbanın dibindeki deliği gösterir, burdan düşmüşler, dökülmüşler, der, fakat delikanlı ikna olmaz, elindeki kazmayı kardeşinin midesine saplar, açar bakar ki, kızcağız ancak bir kenger yemiştir. Ağlar sızlar, nafile.. Öfkesine yenik düşmüştür. Yaptığı gaddarlığa tahammül edemez, canını alması için Tanrıya yalvarır. Tanrı âleme ibret olsun diye onu kuşa çevirir. O gün bu gündür Pepo, Keko, Kekir? Mın kır! Çıma? Loma! Pepo, Keko kim yaptı? Ben yaptım!. Niçin? İşte! Nedenini sormayın. Kendim ettim, çekiyorum, anlamında bir sedayla hazin hazin ötmektedir».

Tavuk için Şavak'ta şöyle anlatılır: Vakti zamanında tüm kanatlı kuşlar bir yere misafirliğe giderler. Aniden hava bozar yağmur yağma emareleri belirir. Kuşlardan biri Tanrı izin verse de yarım gidebilsek, der. Diğer hayvanlar da aynı temenniye katılırlar. Ancak, tavuk Tanrı izin

verse de vermese de yarım uçup yurdumuza gideceğiz, der. Sabah olur, diğer kuşlar uçar giderler.. Tavuk kanat çırpar durur, bir türlü uçamaz. Zira Tanrıya karşı gelmenin cezası olarak kümeslerde kalmaya mahkûm edilmiştir

Yaşlıların ifadelerine göre Şavak'ta üç önceleri yalnız Behrav ve Titenik gibi büyük köyler koyun, keçi besler, yaylalara giderlermiş. Diğer köyler daha sonraları hayvancılıkla uğraşmaya başlamışlar. İhtimal bu köyler önceleri, yaşamlarını yadrigadıkları Behrav'lara bir yakıştırmada bulunmuşlar, ayının kökenini onlara dayandıracak kadar ileri gitmişlerdir. Takılmaya, gülüşmeye neden olan hikâye şöyle: Eskilerde Behrav'da Haso adında zengin bir sürü sahibi varmış. Haso Ağa: iri kıyım, kaba sesli, çevresine söz geçiren, cakalı ve aynı zamanda çok cimriymiş. Bir gün koyun kırkımı sırasında uzaktan beyaz sakalı bir ihtiyarın kendilerine doğru geldiğini görünce; hemen kırkılı yapıyı yığını arasına gizlenir. İşçilere, «ihtiyar eğer yün isterse burda olmadımdan yün veremiyeceğinizi söylersiniz», diye de emir verir. İhtiyar koyun kırkımcılarına yaklaşıp, Allah rızası için biraz yün verin, diye yalvarır. İşçiler, Ağa burda yok, veremeyiz, diye terslerler. İhtiyar «Ne diyeyim.. Ağanız nerde saklanmışsa, orda sarıldığı şey kendisinden ayrılmaya, insanlardan kaçtığına göre dağlara düşer», der ve sırta kadem basar. Meğer bu Hızır Aleyhisselâm imiş. İşte Haso (Ayı), o gün bu gündür üzerindeki yünleriyle dağlarda dolaşır durur.

139

Çubuğum çınarm'ola  
Ağırsam dönermo'la  
Bir öpsem bir ısırısam  
Orucum bozarm'ola

140

Çarşıya varmasınlar  
Panzehir almasınlar  
Göndersinler yârimi  
Beddua almasınlar

141

Çay içinde üç yiğit  
Belinde altın divit  
Yârımı küçük derler  
Alda koynunda büyüt

142

Çay içinde çağlarım  
Yâr yitirdim ağlarım  
Yzrim bulup gelenin  
Yaraların bağlarım.

143

Çay akar çakıl akar  
Yârim saraydan bakar  
Eğivermiş mor fest  
Edası beni yakar

144

Çayda kumlar kaynaşır  
Suda balık oynar  
Sokakta sesin duysam  
Evide dilim dolaşır

145

Çandır köyünden geldim  
Ok oldum yürek deldim  
Şimdi bakma duruldum  
Ben ne çokkun selidim

146

Çandır özü çağlıyor  
Ciğerimi dağılıyor  
Kurban olayım oğlan  
Yârim burda ağılıyor

147

Çekmecenin kilidi  
Üstünü gül bürüdü  
Yârim orda ben burda  
Cahil ömrüm çürüdü

(Devamı var)

## ŞAH YUSUF VE KAMBER TAY

Derleyen : Nebahat ÇETİN

(Masalın derlendiği yer : Yalnız Köyü, Elâzığ;  
Anlatılan kişinin adı, soyadı: Nazife Tarhan;  
Yaşı : 60 - 70 arası;  
Nereden öğrendiği : Büyüklerinden;  
Derlendiği tarih : 23 Kasım, 1966).

Varmış, yokmuş; Allahın kulu çokmuş. Çok söylemesi ayıp, söyleneni dinlememek çok ayıp-  
mış.

Vaktin birinde bir padişah varmış. Padişahın herşeyi bolmuş. Yediğini yer, yemediğini eliyle itermiş. Uşaklar, cariyeler alıp götüre diye! Giydiğini giyer, giymediğini atarmış, fakir fakıraya vereler diye! Dertsizmiş dıştan bakılınca. Ama insan bu, derdi olmaz mı? Bu padişahın da hiç çağası (1) yokmuş. Bir derdi varsa, o da buymuş işte. Bir oğlu olsun istemiş. Ama vermiyen Allah vermez. Padişah ta olsa dinlemez işte. Birgün gene kara kara düşünüp durmuş tahtında. Bu sırada yanına Kel Vezir gelir. Etek öpüp selâm verir:

— Devletli padişahım, üzüntüyle kendini harap edersin. Tebdilî kıyafet eyle, çık gez, ferahlarsın, demiş. Padişah düşünmüş, bakmış, haklı söyler. Üstündeki padişah urbalarını çıkarıp, derviş kılığına girmiş. Bir çıkına ekmeğini koyup yola çıkmış. Gide gide şehrin dışına varmış. Bakmış orda bir puhar, (Pınar, çeşme) başında da bir ulu çınar var. Oraya gidip oturmuş. Dinlenmiş bir zaman. Sonra kalkmış, abdest almış. Namaza durmuş. Namazı bitince bakmış karşıdan bir derviş gelir. Derviş gelmiş gelmiş:  
— Merhaba ya Padişahım, demiş.

Padişah şaşırmış. Derviş urbaları içinde hiç padişaha benzememiş çünküm. Hemen:

— Merhaba derviş baba, diyerek selâmı almış. Sonra da:

— Padişah olduğumu bildin, öyleyse derdimi de bilirsin, demiş.

Derviş baba:

— Derdini de bilim, padişahım. Sen bir çağun (Çocuğun) olsun istisin. Senin derdin bu! Derdine derman olacam, demiş. Heybesini omuzundan yendirmiş (İndirmiş), içinden bir alma (elma) çıkarmış, Padişaha vermiş.

— Bu elmayı al, eve git. Elmayı soy, kabuğunu atına ver, içini de helâlinle (Eşinle, ha-

nımınla) beraber ye. Bir oğlun olacak, adını Şah Yusuf; atın da bir tayı olacak, ona da kam-bör tay, adını koy, demiş. Kaybolmuş bunları demesinere.

Padişah kahmış, çıkını toplamış, almasını cebine koymuş ve evin yolunu tutmuş. Eve varınca doğru haramlığa. (Harem kısmı, eski evlerde kadınlara ayrılan kısım) gitmiş. Almayı soymuş. Yarısını kendisi yemiş. Yarısını da Sultan Hanım. Kabuklarını da tavladaki kısırağına yedirmiş. Ne uzatam. Gün günden, ay aydan dokuz ay on gün dolmuş. Padişahın garısında doğum sancıları başlamış. Ebeler kopmuş (koşmuş). Vakti sebeti (saati) gelince Padişaha bir oğlu olduğunu müjdelemişler. Seyis te koşarak gelmiş, kısırağın da bir tayı olduğunu söylemiş. Padişah sevinmiş, güvenmiş. Fakirleri yedirmiş, giydirmiş. Oğluna Şah Yusuf, Taya da Kamber Tay adını koymuş.

Aradan seneler geçmiş. İnsan oğlu ölüm gelmeyince tez büyür; Şah Yusuf on yaşına basmış. O yıl padişah ben hacca gidecem, demiş. Hazırlıklar yapılmış. Tren yoh, tomofil (otomobil) yoh, tayyara (Uçak) yoh. Yayan atlarla giderlermiş. Padişahın kafilesi yola düzül-müş. Bu sırada Şah Yusuf babasının elini öpmek ve onu uğurlamak için orda beklemiş. Padişah oğlunun yanına varmış. Yüzünü öpmüş:

— Ben Hacca gidim. Yolun uzun. Dört senede anca (ancak) gelirim. Sen medreseden gelince önce Kamber Tayın yanına git, ondan sonra yukarı çık, demiş.

Gitmişler. Onlar gide dursun. Padişahın garısı meğerkim Kel Veziri severmiş. Padişah gidince Kel Vezirle gününü gün etmiş. Şah Yusuf'tan çekinirlermiş.

Birgün yine Şah Yusuf medreseye gidince Kel Vezir hemen gelmiş. Konuşmuşlar, oturmuşlar. Padişah garısı:

— Vezirim demiş, çok rahatız, eyiyiz amma, Şah Yusuf olmasa daha rahat oluruz.

Ana bu, taş kalplisi de olur, işte. Kel Vezir de korkarmış Şah Yusuf'tan, Düşünmüş, taşınmış:

— Sultanım, bugün bir helva yap, oğluna yedireceğin kısmın içine azacık (azıcık, biraz) zehir gat, yerse ölür. Biz de kurtuluruz, demiş.

Padişah garısı gollarını (kollarını) sıvamış. Helvayı yapmış. Şah Yusuf okuldan dönmüş. Ba-

başının ögüdünü dinliyerek hergün medrese dönüştü önce Kamber Tay'ı görüp, sonra yukarı çıkarmış. Yine açmış tavlanın gapısını, bakmış ki ne baha, Kamber Tay'ın iki gözü iki puhar (pınar), ön ayaklarıyla toprağı eşe eşe çukurlaştırmış. Gözyaşları da bir göl yapmış orayı. Üzül-müş, ne yapacağını şaşır-mış. Atla gonuş-muş. Yanık sesiyle türkü söylemiş:

Bahıp beni yahıyor

Al kitabın okuyor

Alın beşikli (benekli) atım

Acap niye ağlıyor.

Kamber Tay dile gelmiş Allah'tan; demiş:

Şah Yusuf mermer direk

Durmaz oynuyor yürek

Anan helva pişirmiş

Seni öldüre gerek.

Şah Yusuf atını okşamış:

— Hiç yer miyim, gorkma Kamber Tayım, demiş. Çıkmış, anasının yanına gitmiş.

Anası goşmuş:

— Oğlum, ciğerim, demiş. Sarılmış öpmüş. Sonra da:

— Oğul bah sana helva yaptım. Medresede acıkmışsındır, deye, senin için yaptım, demiş.

Şah Yusuf anlamış işi:

— Ana, hocam beni davet etmişti. Orada çok helva yedim. Hiç yiyesim yok, demiş.

Anasında surat iki garış.

Estesî gün yine medreseye gitmiş Şah Yusuf. Kel Vezir de Seraya (saraya).

Şah Yusuf'un anası helvayı yemedi, demiş. Kel Vezir:

— Bi zaman sonra bir kuzu doldur, yer, de-miş.

Aradan epey zaman geçmiş. Padişah garısı oğlunu okula uğurladıktan sonra bir kuzu kestirmiş, doldurmuş pirlinle içini. Akşama doğru Şah Yusuf eve gelince her zamanki gibi önce Kamber Tay'ı görmüş. Bakmış, Kamber Tay'ı ağlamış eşinmiş, eşinmiş ağlamış.. Gözünden kanlı yaşlar akar-mış öyle ki. Sormuş yine türkü söyleyerek:

Atım bana bahıyor

Al kitabın okuyor

Alın beşikli atım

Niye yaşın akıyor..

Kamber Tay kişenmiş. Eşelemiş toprağı, ağlamış yine. Neden sonra:

Şah Yusuf mermer direk

Durmaz oynuyor yürek

Anan kuzu doldurmuş

Seni öldüre gerek

Şah Yusuf:

— Korkma yemem, demiş. Yukarı gitmiş, anası koşup oğlunun çantasını almış... Sonra da:

— Bugün kuzu doldurdum. Sen sevisin diye, gel de ye, demiş.

Şah Yusuf:

— Anacığım demiş, ne aksti, görüyor musun, bugün de hocam kuzu doldurmuştu, getirtti, okulda yedik. Bir lokma daha yesem patlarım.

Anasında bet beniz kalmamış. Ne yap-sın, zorla da yediremez ki. Kel Vezire danışmış. Kel Vezir de:

— Düşüneyim bakayım, demiş.

O düşün-e dursun, haberciler gelmiş, Padişahın gelmekte olduğunu söylemişler. Bir günlük yolu kaldı, yarın bu saatte burada olur, demişler. Karının etekleri tutuşmuş. Kalkmış yufka ekmeği yapmış. Sigara kâğıdı gibi açmış, iyice pişirmiş. Kupkuru kırı kırı olmuşlar. Götürmüş ekmekleri karyolasının içine dizmiş. Hastalanıp yatmış yalandan. Şah Yusuf, Kel Vezir'len Padişahı karşılamak için yola çıkmış.

Ertesi gün Padişah ve yanındakiler çıkıp gelmişler. Padişah dinlenmiş, yemek yemiş, misafirlerini yollamış. Bakmış hanımı görünürlerde yok. Nerede, ne yapıyor, demesine kalmamış, Kel Vezir:

— Padişahım, Sultan hanım hasta, demiş. Padişah haremlik tarafına geçmiş. Odaya girmiş, bakmış hatun yatıyor. Cadı karı padişahı görünce yataкта bir dönmüş, yufka ekmekleri çitir çitir kırılmışlar. Padişah:

— Geçmiş ola, nasılsın? Neyin var? Neren ağrıyor, demiş. Karısı:

— Kemiklerim kırılıyor padişahım, demiş. Padişah:

— Hekim getirtmedin mi? Ne dediler, demiş. Karısı:

— Hekimler çare bulamadı. Benim derdimden ancak Kel Vezir anlar, demiş. Kel Vezir çağirtmişler. Kel Vezir sözde muayene etmiş:

— Padişahım, bunu ancak bir tayın etini yedirip iyileştiririm, demiş. Padişah, tavladaki taylardan biri kesile diye emir verecekken karısı:

— Kamber Tayı kesin, demiş. Hem çok huysuz... Bir sürü lâf söylemiş, kandırmış padişahı... Kamber Tay kesilecekken Şah Yusuf çağelmiş:

— Baba, demiş, hiç bir gün tayıma binip doyunca gezmedim. İzin ver de, bir binip dolaşayım avluda.

Babası izin vermiş. Şah Yusuf giyinmiş en güzel urbalarını, atının eğeriini vurmuş. Terki heybesini koymuş sırtına, ceplerine altın doldurmuş biraz. Babası, Kel Vezir, uşaklar, cariyeler dururlarmış orada. Anası da pencereden gizlice bakarmış.

Neyse.. Şah Yusuf atını binek taşına yaklaştırmış. Atlamış atına. Avluna bir dönmüş uçar. gibi. Bir daha dönmüş. Üçüncü seferde Kamber Tayı babasının önünde durdurmuş:

**Çıktım binek taşına  
Bakın gözüm yaşına  
Anam Kel Veziri sever  
Torpağ babam başına (2)**

Demiş ve dehlemiş Kamber Tayı. Kamber Tay avlu duvarını uçarak geçmiş.. Padişah döğüne dursun...

Biz gelelim Şah Yusuf'a... Kamber Tayı dehlince Şah Yusuf kuş olup uçar sankim. Az gider, uz gider, memleketinlin topraklarından çıkar. Bu sırada bakmış, karşından bir çoban sürüsünü otlatarak kendisine doğru geliyor... Kamber Tay'dan inmiş. Atın boynundan üç kil koparıp koynuna koymuş. Yüzünü öpmüş ve atı bırakmış. At almış başını gitmiş. Şah Yusuf çobanın yanına varmış..

— Merhaba çoban kardeş, demiş. Çoban da:

— Merhaba, demiş. Yoluna devam etmek istemiş. O zaman Şah Yusuf:

— Çoban kardeş, gel urbalarımızı değiştirek, demiş. Çoban:

— Ben nedem ki senin o güzel urbalarını.. Ağam bu urbaları sırtımda görse, çaldım diye döğeri beni, demiş. O zaman Şah Yusuf:

— Öyleyse al, sana bir kese altın. Urbalarını ve başındaki kuzu postunu ver, demiş.

Çoban kabul etmiş. Urbalarını ve başındaki postu vermiş, bir kese altını almış. Yoluna gitmiş. Şah Yusuf kendi urbalarını çıkarmış. Çobanın yırtık pırtık urbalarını giymiş. Başına postu geçirince bir keloğlan olup çıkmış. Koynunda sakladığı atının kılığını çıkarıp bir tanesini yakmış. Kamber Tay koşu koşu gelmiş. O zaman Şah Yusuf urbalarını heybeye yerleştirmiş. Atından bir tüy daha almış... Ve at gitmiş. Şah

(2) Toprak başına, ölümlü istenen kişiler için denilir.

Yusuf gide dursun bir saraya varmış. Bakmış bir bahçevan sebzelere çapalar. Selâm vermiş:

— Bahçevanbaşı, ne olur beni de yanına al ki hem sana yardım edem, hemi de karnımı doyuram, demiş. Bahçevanın da bir adama ihtiyacı varmış. Kabul etmiş. Keloğlan (Şah Yusuf) orada çalışmaya koyulmuş. Bahçe bir güzel bir güzelmiş ki, gözler görmese diller tarif edemezmiş. Bir yanda güler, sümbüller.. Bir yanda bülbüller.. Bir yanda sular akarmış. Gidi bülbüller şakiyip ötmüş. Cuma günü gelmiş. Bahçevan:

— Baka Keloğlan, ben cuma namazına gidiyorum. Bahçeye göz kulak ol, demiş. Keloğlan:

— Pekli ağam.. Sen hiç meraklanma, demiş.. Bahçevan gidince Şah Yusuf koynundan tüyleri çıkarmış, iki tanesini sürtmüş birbirine. Bakmış Kamber Tayı tırıs kalkmış geliyor. Hemen bir ağacın arkasına saklanmış.. Heybesindeki elbiselerini giymiş. Başındaki postu atmış. Binmiş Kamber Taya.. Padişahın bahçesinde atı dörtlünela koşturmuş. Bahçe iki dakikada harap olmuş. O atı koştururken padişahın küçük kızı pencereden görmüş. Bakmış atın üstünde bir yiğit, bir yiğit ki böylesini analar kırk yılda ancak doğurur. Dili tutulmuş. Şah Yusuf bahçeyi iyice ezip dökünce atını bırakmış, kendisi de yine Keloğlan olup uyumaya başlamış sözde. Bahçevan gelince bahçenin haline bakmış. Keloğlan'ın üstüne seğırtmiş (koşmuş):

— Ulan Keloğlan bu ne hal... Ben sana demedim mi iyi bak, diye, demiş. Tokatı indirirken Keloğlan:

— Yapma ağam, İtin olan kelime vurma, bir daha iyi bakarım, demiş. Bahçevan vuracakmış ama padişahın küçük kızı:

— Onun suçu yok, demiş.

Bahçevan da vurmamış. Bahçeyi çapalamış, sulamış, uğraşmış, didinmiş yine güzelleştirmiş.. Derken hafta dönmüş, yine cuma günü gelip çatmış. Bahçevan Keloğlan'ı almış karşısına, sıkı sıkı tembih etmiş iyi baksın diye. Camiye gitmiş. Padişahın küçük kızı ise sabahleyin pencerenin önüne oturup beklemeğe başlamış... Bahçevan gidince Keloğlan koynundan atından aldığı kılığını çıkarmış, sürtmüş birbirine. Kamber Tay kişniyerekten gelivermiş. Keloğlan yırtık pırtık elbiselerini çıkarmış. Sırma saçlarını orten postu atırmış bir kenara. Heybeden işlemeli, sırmalı elbiselerini çıkarmış. Giyinmiş. Saçlarını taramış... Binmiş atına... Padişahın küçük kızı ise gözleyip dururmuş pencerede.

## ARAŞTIRMALARI

Neysel, Şah Yusuf koşturmaya başlamış Kamber Tay'ını bahçede. Bahçe öyle olmuş, öyle olmuş ki, bir hafta önceki halinden bin beter... Şah Yusuf Bahçevan gelmeden yine Keloğlan olmuş. Saklanmış bir ağacın arkasına. Kamber Tay ise kaçıp gitmiş dörtlünela. Bahçevan gelmiş, bahçeye bir bakmış... Küplere binmiş...

— Bçe Keloğlan nedir bu ettiğin? Nasıl kurtulacağım elinden, demiş. Koşmuş üstüne...

— Ağam ne olur kelime vurma. Kelim (kafam) çok acır. Dur ki anlatam, demiş.

— Ağam, demiş, bahçeye bir yiğit geldi, atı kendinden güzel, kendi atından. Atını bir sağa, bir sola koşturdu. Beni çiğnemesin diye saklandım. Görsen sen de kaçırdın...

— Yoooo! Keloğlan, bu sefer kurtulamazsın elimden, demiş. Tokatı indirirken Padişahın küçük kızı pencereden:

— Doğru söylüyor Keloğlan. Ben de gördüm o yiğidi. Keloğlanın suçu yok. Bahçevanbaşı, demiş. Keloğlan kurtulmuş yine. Bahçevan da bir daha cuma namazına gitmemiş... Bu Padişahın da, Keloğlan'ı gözliyen kızından başka iki büyük kızı daha varmış. Birgün babaları otururken iki büyük kız üç karpuz kesmişler. Karpuzlardan biri iyice bozukmuş, vakti geçirmiş.. Diğerleri şöyle böyle yenirmiş.. Üçüncü karpuzsa körpe olduğundan tam yenilebilmiş. Karpuzları babalarına getirmişler. Padişah birşey anlamamış. Vezirlerini toplamış, «Bu karpuzların sebebi ne ola ki» diye sormuş. Vezirler düşünmüşler... En sonunda Küçük Vezir:

— Padişahım, bu karpuzları şu demektir.. İyice bozulmuş karpuz, büyük kızıdır. Evlenme çağı geçmiş yani, ikinci karpuz şöyle böyle, bu da ortanca kızın, üçüncü karpuz da küçük kızındır. Tam evlenecek çağda demektir, demiş.

Padişah haklamış bu açıklamayı. Ertesi gün emir vermiş, memleketimin bütün erkekleri balkonun altından geçecekler, kızları da ellerindeki elmaları atıp birinin başına vuracaklarmış. Elma kime deşerse elmayı atan kızını ona verecek, Ertesi günü her kızın elinde bir elma balkona çıkmışlar. Ahali geçmeye başlamış. Büyük kız Büyük Vezirin oğlunun başına vurmuş elmayı... Ortanca, Ortanca Vezir'in oğlunun başına... Küçük atmamış. Herkes geçip gitmiş. İbr daha gelip geçmişler. Daha kimse yok mu, demişler. Küçük kız için üçüncü sefer geçerlerken Keloğlan'ı da getirmişler bahçeden. Küçük kız Keloğlan'ın başına atmış elmayı. Büyük Kızla Ortancanın düğünleri kırk gün kırk gece sürmüş. Kü-

çük kızla Keloğlan'a ise kaz damını (Kaz kümesini) vermişler. Aradan zaman geçmiş. Padişahın gözleri kör olmuş. Tabipler çare bulamamışlar. En son gelen tabip:

— Gözlerine sansar sütü damlatılırsa iyileşirler, demiş.

Sansar sütü bulmak için, padişahın iki büyük damadı izin istemişler. Tavladan birer kısırak alıp gitmişler.. Sansar sütü aramaya çıkmışlar. Padişahın küçük kızı da babasının yanına varmış:

— Baba, baba ne olursun, izin ver Keloğlan da sansar südünü arasın, demiş. Padişah:

— Vezir oğulları bulamaz da o bulur mu? demiş. Kızı:

— Ne olur baba, ne olur, demiş. Yalvarmış, yakarmış, izin almış. Padişah:

— Keloğlan'a ahırdaki topal beygiri verin de arasın bakalım, demiş.

Keloğlan topal beygire binmiş. Şehrin dışına çıkınca koynundaki kılığını çıkarmış.. Sürtmüş birbirine, Kamber Tay çıkıp gelmiş.. Heybesindeki sırma işlemeli elbiselerini çıkarmış. Giyinmiş. Beygiri de oradaki bir köylüye teslim etmiş. «Dönüşte altın veririm» diyerek çekmiş gitmiş. Kamber Tay'ın üstünde tiğ gibi durmuş. Gide gide açaçlıklı, sulak, yeşil bir yere varmış. Bakmış ki vezir oğulları orda oturmuşlar. Selâm verip, atından inmiş. Onlar da Keloğlan olduğunu ne bilsinler. İkrâm etmişler bir sürü.. Söz sözden, laf laftan açılmış. Şah Yusuf (Keloğlan) ne aradıklarını sormuş. Onlar da sansar sütü aramaya çıktık, demişler. Şah Yusuf:

— Bakın kardeşler, ben de o südü arıyorum. Bulursam getirir size de veririm. Onun için burdan ayrılmayın, demiş. Vezir oğullarına gün doğmuş. Kabul etmişler. Şah Yusuf yola düzül-müş. Gene, gide gide bir dağa varmış. Bakmış ki bir dev anası ekmek yapar. Her bir ekmek bir tepe gibi. Koşmuş gitmiş memesine yapışıp emmeye başlamış. Dev anası gök gürlemesi gibi seslerle:

— Akıllı çıktın insan oğlu. Südümü emmesen seni yerdim, demiş. Onu o gece misafir etmiş. Akşam dev anasının otuz dokuz oğlu dev de gelmişler evlerine. Keloğlan'ı yani Şah Yusuf'u kardeş etmişler analarının südünü emdi diye. Sabah Keloğlan helâllaşın ayrılmış oradan. Ayrılmadan önce dev anası:

— Baka oğul, yedi düzü, yedi dağı aşacak-sın. Yedinci dağda sansar var. Onun südünü alabilirsen alırsın, yoksa bulamazsın, demiş.

Şah Yusuf yedi düzü aşmış, altı dağı geçmiş. Yedinci dağa gelince bakmış bir in.. İn de iki tane sansar yavrusu bağırıyormuş. İnin ağzından da bir büyük yılan onlara saldırıyor. Şah Yusuf yılanı öldürüp sansar yavrularını kurtarmış. Kendisi de uyuyup kalmış orada. Neden sonra ana sansar gelmiş. Şah Yusuf'a saldıracakken yavruları yılanı göstermişler. Kendi dillerince konuşup «O bizi kurtardı, yoksa yılan bizi yedi», demişler. Sansar Şah Yusuf'un başı ucunda beklemiş, uyanıncaya kadar. Şah Yusuf uyanınca:

— Yavrularımı her yıl yiyen yilandan kurtardın. Dile benden ne dilerse, demiş.. Şah Yusuf:

— Önce sağlığını, sonra da senden bir şişe süt isterim, demiş.

Sansar bir şişe süt sağması için izin vermiş. Keloğlan yani Şah Yusuf sütü şişeye doldurup helâllaşmış. Gene yedi dağı, yedi düzü aşmış. Yolda gelirken vezir oğullarından aldığı şişeleri de bir çobana altın vererek davar südü ile doldurmuş. Neyse masalda tez olur (masalda herşey çabucak sonuca varır). Şah Yusuf yine varmış Vezir Oğullarının buldukları çayırli, çimenli, güllü, sümbüllü yere. Selâm vermiş. Onlar hemen:

— Kardeş, sütü getirdin mi, demişler. Şah Yusuf:

— Getirdim, getirdim amma size bir şartla veririm, demiş.

— Şartın ne demişler? Şah Yusuf:

— Atımın nalıyla kaba etlerinize birer damga vuracam ki ondan sonra veririm, demiş.

Kabul etmişler, Şah Yusuf atının nalını ateşte kızdırmış... Vezir oğulları kalçalarını açmışlar, Şah Yusuf atının nalıyla damgalamış. Davar südü dolu şişeleri vermiş. Yola koyulmuşlar, her biri bir yandan. Şah Yusuf onlardan ayrılınca topal beygiri bıraktığı köylünün yanına gitmiş. Orda Kamber Tayı, sırtındaki heybeye sırmalı urbalarını koymuş. Keloğlan urbalarını sırtına takmış.. Köylüye bir kese altın vermiş. Kamber Tay gözden kaybolmuş. Binmiş topal beygire, şehre doğru yola çıkmış...

Daha o yolda iken Vezir oğulları saraya varmışlar. Südü getirdik diye güvenerekten çıkmışlar Padişahın yanına. Önce büyük damat bir damla süt damlatmış padişahın gözüne.

Padişah:

— Aman gözüm lylce kör oldu diyip feryat etmiş. Ortanca damat bir damla damlatmış. Padişah bir öncekinden daha büyük feryatla bağır-

maya, inlemeğe başlamış. Ertesi günü Keloğlan evine varmış. Karısını padişaha yollamış. Padişahın küçük kızı babasına:

— Baba, baba ne olur Keloğlan'ın getirdiği südü de damlat gözüne, belki şifa olur, demiş. Padişah:

— Kızım, demiş, vezir oğullarının getiremediğini Keloğlan nasıl getirmiş?. Olmaz, demiş. Kızı yalvarmış, yakarmış. Padişah izin vermiş, damlatınsınlar diye. İki vezir oğlu, büyük kızları, küçük kız, Keloğlan hepsi beklerlermiş. Keloğlan getirdiği süttten bir damla koymuş padişahın gözüne. Padişah:

— Oh! Rahatladım, hele iki damla damlat, demiş. Her gözüne üç damla koymuşlar, Padişah görmüş.. Gözleri açılmış..

Vezir oğulları kıskanmışlar... Hemen:

— Padişahım bu südü biz getirirken bizden çaldı. Yoksa bu Keloğlan sansarın yanına varabilir mi ki, demişler. Padişahı, daha bin bir dil döküp kandırmişler. Keloğlan gülerек dinlemiş onları. Sonra da:

— Padişahım iki sözüm var bunlara, Emret ki kalçalarını açsınlar, bakalım. Vezir oğullarında bet beniz atmış. Limon gibi sararmışlar. Padişah emredince açmışlar kalçalarını. Herbirinin kalçasında Sultan Süleyman mühürü gibi bir nal izi. Padişah, bu ne der gibilerden bakarken Keloğlan anlatmış, onların nasıl keyf çıktıklarını, kendisinin sansarın yanına nasıl vardığını. Sonra da «Çıkın balkona, ben atımı getireyim, giyineyim görün beni. Ben de bir padişah oğluyum» demiş. Başından geçenleri kısaca anlatmış. Çıkmış kapiya, atının tüylerini vurmuş birbirine. Keloğlan urbalarını atmış bir yana. Heybeden urbalarını çıkarıp giymiş.. Küçük kızın sevincl Padişaha geçmiş. Büyük kızlarla büyük damatlar oradan sıvışıp kaçmışlar. Padişah:

— Tahtımdan ineyim, tahtıma otur, Padişah ol gayri, demiş. Ama Şah Yusuf:

— Yok Padişahım. Benim de bir memleketim var. Orada kullarım ve yolumu gözleyen bir yaşlı babam var, demiş. İzin ver de, biz kızınla memleketimize gidelim, demiş. Padişah haklamış bu sözleri:

— Peki Şah Yusuf, amma bana izin ver, kırk gün kırk gece düğün yapayım, demiş.

Kırk gün kırk gece çalgılar çalmış... Toy düğün etmişler yeniden. Kırk gün sonra onları kırk askerle, kırk katır yükü eşya ve altınla yollamışlar Şah Yusuf'un memleketine doğru. Onlar ermiş muradına. Al şeftali, ver şeftali, çiğdi Emine'nin gözünden dışarı.



(Yeni Ajans : ..... - 140)

### DERGİMİZİN BAYİLERİ

#### İSTANBUL'DA

- 1 — Elif Kitabevi, Sahafkar, No. 4, Beyazıt
- 2 — Çan'ay Kitap ve Kırtasiyeevi, Koska, Belediye dükkânları, Beyazıt
- 3 — Enderun Kitabevi, Beyazsaray, Zemin Kat, No. 46, Beyazıt
- 4 — ABC Ktb. Tünel Meydanı, No. 1, Beyoğlu.

#### ANKARA'DA :

- 1 — Turhan Kitabevi, Kocabeyoğlu Pasajı No. 64 - 68, Yenışehir.
- 2 — Bilgi Kitabevi, Sakarya Caddesi No. 8, Yenışehir.
- 3 — Hat Kitabevi, Sosyal Pasajı, II. Çarşı katı, No. 6, Yenışehir.
- 4 — Dergâh Kitabevi, Zafer Çarşısı, No. 30, Yenışehir.

#### KONYA'DA :

- 1 — Yeni Kitabevi, Hükümet Alanı, TRABZON'DA :

#### ERZURUM'DA :

- 1 — Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

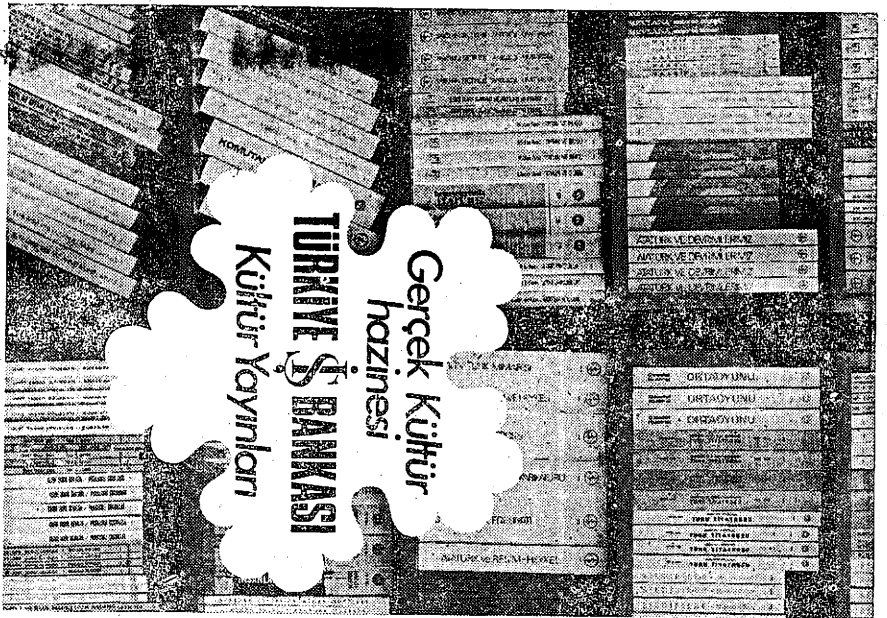


### LOKMAN MÜSTAHZARI HALK SAĞLIĞI HİZMETİNDE

- Ekza - 9 Ekzema merhemi
- Algo - Tablet Ağrı hapi
- Lokman - Tablet Ağrı hapi
- Algopirin Analjezik tablet
- Algo - Tablet 4 tabletlik
- Moruvit - Vitamine kuvvet şurubu
- Kina - Kola İştah şurubu
- Anamur Burun ve göz damlası
- Meproil Tablet Sınır hapi
- Sollargen Granüle Ekzema - kaşıntı
- Sel de Gastrin Granüle Mi. de tozu
- Gastro Goutes Mide damlası
- Gastroguanil İshal kesici tablet
- Metegastrin Mide tozu
- Derivit Yara ve yanık merhemi.
- Lokman Çayı Afiyet çayı tozu
- Dovar Tablet Öksürük ve dronşite
- Metekodin Öksürük hapi
- Mezokodin Öksürük şurubu
- Algo - Wax Ağrı merhemi
- Algo - Wax Vazo Grip ve ağrıharda
- Algo - Wax Nazal Nezle merhemi
- Ma-ka-ta Basur merhemi
- Cuti - Cura Cilit losyonu
- Pedil - Cura Ayak banyosu
- Pilo - Cura Saç ilacı
- Lokman Kaşe ağrı kesici
- Panason (20 Gr. paket) Sağlık çayı
- Panason (50 Gr. alüm. kutu) Deriseptol Yara ve göbek
- Dr. Krom Diş pastı

(Folklor : 141)

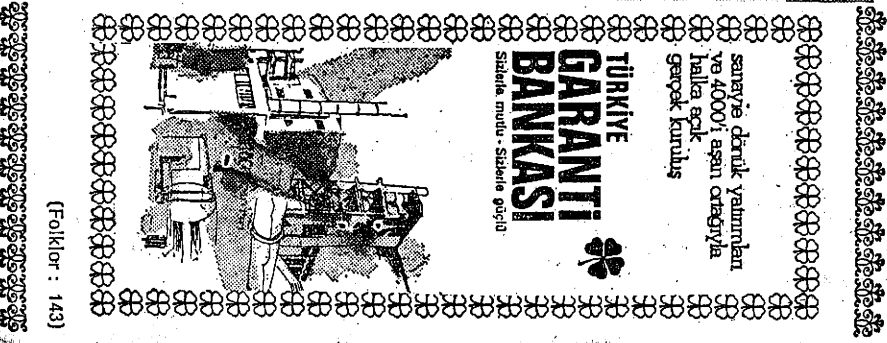




Gerçek Kültür  
hazinesi

**TÜRKİYE İŞ BANKASI**  
Kültür Yayınları

(Folklor : 142)



**TÜRKİYE  
GARANTİ  
BANKASI**

Sihirle müdü - Sihirle güçtür

(Folklor : 143)

(Radar Reklam — 145)



**BANKANIZI  
SEÇTİNİZ Mİ?**

demek ki  
görüyorsunuz  
kuvvetli...

(Folklor : 146)



**TÜRK TİCARET BANKASI**

Edirne'den KARŞ'a kadar Yurdun her köşesinde hizmetinizde

dis bakımında  
yeni bir dönem ...

SILIKADENTLİ  
**grin**  
SEYFA YERİLİS DİS MACUNU



**EV**

sahibi olmak  
**SİZİN DE**  
hakkımızdır



(Folklor : 143)